

„A megnyesett fa kizöldül”

PORTRÉ DR. LÉKAI LÁSZLÓRÓL

RTV - MINERVA - SZENT ISTVÁN TÁRSULAT

„A meggyesett fa kizöldül”

„A meggyesett fa kizöldül”

PORTRÉ

DR. LÉKAI LÁSZLÓRÓL

*Az 1983. május 18-án
bemutatott dokumentumfilm alapján*

RTV-MINERVA – SZENT ISTVÁN TÁRSULAT

BUDAPEST, 1984

© *Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1984*

ISBN 963 223 317 4

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT; ISBN 963 360 448 6

*A boglárlelleiek templomukban
köszöntik volt plébánosukat,
dr. Lékai László
bíboros, esztergomi érsek, prímást*

„Kedves Bíboros Atya! Mi a huszonhárom évvel ezelőtti ministránsok utódai vagyunk. Még nagyon sokszor szeretnénk ministrálni ebben a szép templomban, ahonnan a szószékről a Jópásztor néz ránk, a lourdes-i kápolnából a Szűzanya őriz minket és a Szent Anna oltára összeköt bennünket a régi llelleiekkel és azok vallásos, buzgó életével. Hittanórákon azért is imádkozunk – amiben a lányok is segítenek nekünk –, hogy közülünk is hívjon el az Úr Jézus olyan fiúkat, akik szívesen átveszik az idős lelkiatyáktól a nehéz papi munkát. Most arra kérjük a Bíboros Atyát, hogy imádkozzon érettünk, velünk együtt.”

„Kedves Bíboros Atya! Huszonhárom évvel ezelőtt búcsút kellett mondanunk annak a llelei lelkipásztornak, aki tizenegy éven át odaadó, gondos pásztora volt a rábízott balatonllelei egyházközségnek. Akkor nagyon szomorúak voltunk, mert nem tudtuk, hogy a Gondviselés miként irányítja az élete útját, hogy a meggyesett fa kizöldül.”

*Bíboros úr, kérjük magyarázza el címerét!
Miért választotta ezt a jelképet?*

Bizony, érdekes története van. Hogy jól megértsük, először összefüggésbe hozom egy másik címerrel. 1946-ban kapta meg veszprémi püspöki kinevezését Bánáss László,

Az esztergomi Bazilika belső tere, szemben a miséző oltárral

aki addig apostoli kormányzó volt. Ő is hosszú ideig gondolkodott azon, mit válasszon a címerében jelmondatul. Végül abban állapodott meg dr. Gutheil Jenővel, Veszprémnek nagyon értékes, tudós, múltat ismerő kanonokjával, hogy egy horatiusi verssornak az akkori időkre való alkalmazása legyen a címer tartalma: „Impavide inter ruinas” („Félelem nélkül a romok között”). Ez csakugyan nagyon ráillett a veszprémi egyházmegye akkori állapotára! Dél-Somogyban a háborús események alatt a tornyok jórészt katonai megfigyelő állomások voltak, és amikor először járta végig Dél-Somogyot, ledőlt tornyú templomokat talált, amelyek közül nem egy belül is tönkrement. Amit Bánáss püspök megfogalmazott a címerében, az az akkori helyzet képét tükrözte: „Romok között járok az egyházmegyében, de megtorpanás, félelem nélkül.”

Az én jelmondatomat – „A megnyesett fa kizöldül” – egy plébános ismerősöm ajánlotta sok évvel ezelőtt, vigasztalásul, még abban az időben, amikor első szép plébániámat, Balatonlellét el kellett hagynom és Zala déli részébe, Murakeresztúrra helyeztek át. Ez egy határmenti, félreeső plébánia volt, egykor bencés apátság, amelynek azonban címere fennmaradt: nyesett fát ábrázol zöld ágakkal. Ezt a jelképet érezte ő találónak akkor számomra, így lett később jelmondatom: „Succisa virescit.”

*Bíboros úr, amikor egy pápa nevet választ,
akkor ezzel szinte ki is jelöli magának az utat,
hiszen visszatekintve azonos nevű elődeire,
valakinek a tevékenységét kívánja folytatni.*

*Őn nem választhat külön nevet,
mégis hogyan tekint vissza az elődeire?*

A pápák általában a közvetlen elődeikre tekintenek vissza. Például XII. Pius azért választotta a Pius nevet, mert XI. Piusnak volt az államtitkára. XI. Pius választása azért esett a Pius névre, mert őt X. Pius hívta meg a vatikáni könyvtárba. I. János Pál pápa azért vette fel ezt a kettős, összetett nevet – ami elég ritka volt azelőtt –, mert XXIII. János nevezte ki őt püspökké és VI. Pál emelte a bíborosok sorába, de még inkább azért, mert az ő nyomdokaikon kívánt tovább haladni. II. János Pál pápa pedig a váratlanul elhunyt közvetlen elődjére tekintettel választotta kettős nevét.

Hogyha én visszatekintek az esztergomi érsekek, prímások, bíborosok sorára, életükben az enyémmel nem egy hasonló adottságot találok. Így különleges meleg érzéssel gondolok a pálos Fráter Györgyre, azaz Martinuzzi Györgyre, aki a XVI. sz. közepén a már három részre szakadt Magyarországon töltötte be az érsek-prímás tisztségét. Buda elesett. A törökök már megvetették lábukat az ország középső részén, külön állt Erdély, az ország nyugati s északi része pedig a Habsburgok alá tartozott. Ez áldatlan helyzetben Fráter György egyensúlyozni akart közöttük a magyarság javára – mégis tragikus halállal, gyilkosság révén kellett befejeznie életét az oltár előtt. Az ő sorsa figyelmeztet minket arra, hogy olyan lépéseket kell tennünk, amelyeket megértenek minden részről: az állam részéről, az egyháziak részéről, a nép részéről, netán külföldi magyarjaink részéről is. Ez nem is olyan egyszerű igény.

Elődeim közül a számomra példamutató másik érdekes egyéniség Pázmány Péter, akinek hasonló feladatot szabott ki a Gondviselés. Pázmány századának egyik legnagyobb magyarja volt. Ő világosan látta, hogy szükség van kapcsolatra a Habsburg-házzal, a katolikus királyi házzal, amely nyugati segítséget tudna hozni az ország török uralom alóli felszabadítására. Ám ugyanakkor látta azt is, hogy a Habsburgoknál magyarellenes, elnyomó vonások is jelentkeznek, ezért a protestáns erdélyi fejedelemmel is tartotta a kapcsolatot. Az én számomra példakép ő abból a szempontból is, hogy a mai katolikus irodalmat, a katolikus művészetet segítsem kibontakozni, valamint a katolikus történetírást is föllendíteni. Ugyanakkor azonban a realitások talaján maradjak úgy, ahogy Pázmány Péter is maradt. Nekem is tisztán kell látnom az országban ható erőket, hogy le ne becüljem azokat, sőt inkább próbáljak saját magam is ezekbe belekapcsolódni és felhasználni őket a magyar katolikus egyház, de egyúttal az egész magyarság érdekében.

A katolikus irodalmat nálunk elsősorban a Vigilia című havi folyóirat ápolja és terjeszti széles körű szemléletét jelző cikkeivel. Továbbá a Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék könyvkiadója, a maga gazdag kiadói programjával. A Szent István Társulat még a múlt században alakult meg abból a célból, hogy jó és hasznos katolikus könyveket adjon a katolikus hívősereg kezébe, minden korosztály és a különböző műveltségű emberek számára.

A Szent István Társulat ma is ezt a régi célkitűzést iparkodik teljesíteni. Minden évben értékes új könyveket bocsát ki. Egyrészt spirituális, lelki könyveket, így a szentek

A film készítése közben

életét, másrészt irodalmi remekműveket, mint például Werfel Halljátok az igét című, Jeremiásról szóló könyvét, vagy Kájoni János énekgyűjteményét, az először 1676-ban megjelent Canticale Catholicumot. Szolgálja a Biblia iránti igen nagy érdeklődést is, s immár a negyedik kiadásban jelenteti meg mintegy 140 ezer példányban az Ó- és Újszövetséget modern, mai nyelven. A fiatalok számára pedig a Képes Bibliát adta ki 100 000 példányban. Elismerésre méltó, hogy a Szent István Társulat a katolikus szellemi élet milyen sok szektorának ad közlési lehetőséget. Vevőköre, s olvasói összetételéből úgy látszik, hogy nemcsak a hívekben van érdeklődés kiadványai iránt, hanem sokszor mások is kíváncsiak arra, hogyan

látja a katolikus szellemi világ a mai problémákat.

Gyermekek részére is adott ki a Szent István Társulat nagyon modern kis imakönyvet, amely lelki vezetőnek is szolgálhat, hiszen nemcsak imádságok vannak benne, hanem az is, hogyan kell a mai gyermeknek viselkednie liturgikus események során a templomban és otthon, a szülőkkel – hogyan kell imádkozni értük és velük.

A katolikus irodalmat és szellemet terjeszti az Ecclesia Szövetkezet is, amely nemcsak könyveket hoz forgalomba, hanem művészi színvonalú kegytárgyakat is, mivel egyik törekvésünk az, hogy az embereket érdeklő kegytárgyak az esztétika követelményeinek is megfeleljenek.

Visszatérve elődeimre, az említett érsekektől teljesen eltérő egyéniség volt Esterházy Imre, aki pálos szerzetesi cellájából került az esztergomi érsekség élére. Bár ő grófi családból származott, a szerzetesi egyszerűséget annyira magába szívta, hogy mint esztergomi érsek is mindig szerzetesi nevén írta alá az okmányokat: Frater Emericus,

Imre testvér, és ezzel is a szerzetesi alapbeállítottságát domborította ki. Ő figyelmeztető példa számomra: akár milyen magas polcra is emelkedik valaki, a belső, a lelki szerénységet meg kell őriznie. Vigyázni kell, hogy el ne kapassa az a pozíció, amely ugyan nagyon sok lehetőséget nyújt a jótevésre, de arra is, hogy az ember elbízza, s többre taksálja magát, mint ami.

Elődeim jó példáira figyelmeztet az állandóan magam előtt látott csodálatos esztergomi Bazilika is, amely nagy hatással van a külföldi látogatókra is. Ezt a Bazilikát négy elődöm építtette. A tervező Rudnai Sándor emelte fel a falakat, de anyagi eszközök hiánya miatt tovább nem jutott. Őt követte a szívemhez különösen közel álló Kopácsy József, aki a veszprémi püspöki székből került az érsek-prímási posztra. Hasonlóképpen én is Veszprémből kaptam kinevezést Esztergomba. Ő is, akárcsak én, 64 éves korában. Kopácsy nem nagyon kívánczolt ide, ennek bizony jelét is adta. Én sem voltam elragadtatva a távoli, ismeretlen Esztergomtól, hiszen majd egész életemet: 60 évet, a veszprémi egyházmegye területén töltöttem el. Kopácsy József még három évre megtartotta a veszprémi apostoli kormányzóságot is, főleg azért, hogy annak a jövedelméből építtesse fel ezt a csodálatos kupolát. Valahányszor veszprémi látogatóim vannak, mindig megmutatom nekik: büszkén emeljétek a fejetekeket, mert ez a felfelé szárnyaló kupola valójában a veszprémi egyházmegye adománya Esztergom és az egész magyarság számára.

A harmadik Bazilika-építő elődöm Scitovszky János volt, aki a pécsi püspöki székből került ide 1856-ban. A Bazilika már állott, de ünnepélyes bejárata még nem készült

el. Scitovszky szentelte fel a Bazilikát, és ennek az ünnepségnek az egyik érdekessége volt, hogy Ferenc József is részt vett rajta. Ferenc József még nem volt koronás magyar király, mégis magyarul köszöntötte őt Scitovszky, és magyarul válaszolt a császár is. Ez talán annál is figyelemre méltóbb, mert akkor, 1856-ban még nem látszott az 1867-es kiegyezés lehetősége. Ez a magyar köszöntés és magyar válasz mintha az első lépcsőfok lett volna a kiegyezéshez? Tehát a legnehezebb helyzetben itt Esztergomban már valamiképpen kirajzolódott a kibontakozás útja Ferenc József és a magyarság között. Ez az út a mi utunk is, a realitások útja, melyen a jövő érdekében haladnunk kell.

A másik ok, amiért Scitovszkyra szívesen emlékezem, Becket Szent Tamás kultuszának felelevenítése. Amikor felszentelte a Bazilikát és a főoltárt, a liturgikus törvények előírása szerint benne több szentnek az ereklyéjét helyezte el, közöttük Becket Szent Tamását is, akinek tisztelete visszanyúlik III. Béla királyunk idejére. A vértanúságot szenvedett egykori angol lordkancellár, Becket Tamás tiszteletére III. Béla az esztergomi Szent Tamás hegyen építtetett templomot és alapított prépostságot. Ezt pedig második felesége, a francia Capet Margit ajánlására tette, akit mint fiatal menyasszonyt első férjéhez, II. Henrik király trónörökös fiához Párizsból Londonba Becket Tamás kísért el. Hozzá Margit úgy ragaszkodott, mint az atyjához. Ez a templom egészen a török időkig maradt meg. A Becket Szent Tamás iránti tisztelet viszont olyan mélyen gyökerezett az esztergomiak tudatában, hogy Scitovszky primás az újonnan felszentelt Bazilika kiemelt helyén, a főoltár lapjában talált helyet Szent Tamás

ereklyéjének. Tehát Canterbury-nek és Esztergomnak ez a kapcsolata – szinte hihetetlen – 800 év messzeségéből elinduló és ma is élő kapcsolat. Ezt az előző canterbury-i érsek, Coggan is nagyra becsülte, és utódja, a jelenlegi

Runcie érsek is közösen tovább ápolja velünk.

A Bazilika építését Simor János bíboros hercegprímás fejezte be. Az érseki palotát is ő építtette a mai formájában. Itt az érseki palotában helyezte el a Keresztény Múzeumot. A Keresztény Múzeum megalkotása engem is arra ösztönöz, hogy a mai művészi alkotások között kikeressem azokat az értékeket, amelyek ébren tartják a vallásos gondolatot. Arra törekszem, hogy a XX. század utolsó negyedében meg tudjuk mutatni: századunkban a vallásos művészet iránti érdeklődés nem csökkent sem a művészekben, sem pedig a látogatókban. A Bazilika északi tornyában ideiglenes helyén megkezdjük a Népi Vallási Múzeum kialakítását a katolikus vallási folklór számára, amelynek anyagát már 1980 eleje óta gyűjtjük. Amikor a vallásos folklór kutatásában és értékei megőrzésében előre lépünk, ezt Simor János szellemében tesszük. Sajátságos, hogy ez a vallási kultúra, illetve a vallásos témájú képzőművészeti alkotások mennyire megragadják az emberek lelkét. Nemcsak a hívő emberekét, hanem másokét is. A Képzőművészeti Alap például a levelezőlapjain – főképpen karácsony és húsvét előtt – a Keresztény Múzeum és más múzeumok vallásos alkotásait hozza forgalomba. A hatalmas vevőközönség mutatja az érdeklődést egyrészt a katolikusok, másrészt a nem katolikusok körében is, akiket tisztán művészeti szempontok vezetnek.

Csernoch János bíboros neve közismert. Ő az első világ-

A Bazilika mai képe

háború előtti Magyarországnak volt az utolsó primása; átélte és szenvedte az ország összeroppanását, de átélte életre ébredését is! A maga színes, derűs egyéniségével mindig frappánsan képviselte a magyar álláspontot, mint például az első világháború után Amerikában, ahol támadták a magyarokat, hogy elnyomják a nemzetiségeket és hogy csak a nemesek érvényesülhetnek. Válaszában saját magára is hivatkozott, mondván, hogy ő egy egyszerű tót földművelő család fia volt, és mégis Magyarország legnagyobb egyházi méltóságába emelkedhetett fel. Én is azt tartom egyik küldetésemnek, hogy az ellentéteket, amelyek napjainkban is fölmerülhetnek, ember-séggel megvilágítsam és amennyire lehet elsinnítsam.

Ha visszatekintünk, a közelmúltban, 1945 után az egyház valójában erős nyesést kapott az új világtól. Talán először említsük az anyagit, azt, hogy az egyház teljesen elvesztette régi pénzügyi alapját, amikor az egyházi birtokok átmentek az állam, vagyis a közösség tulajdonába. És lám, a hívek felfogták, hogy az egyház többé nem a birtokos egyház, hanem a velük, a hívekkel együtt egy új életet kezdő egyház, amelynek erkölcsi értékeire azonban továbbra is szükség van és éppen ezért kapta és kapja az anyagi támogatást. És lassan a megnyesett fa, ez a megnyirbált egyház kezdett kizöldülni és erőre kapni.

Így van ez ma is. A lelkigyakorlatos otthonra például igazán meglepően szép összegeket küldöttek az ország legkülönbözőbb részeiből, mégpedig egyszerű, kispénzű emberek is. Érzik azt, hogy az egész magyar katolikus élet, a laikus világ nagy lelki fellendítésével jár majd ez az otthon. Örömeiket találják ebben és szívesen adakoznak anélkül, hogy ez kötelező lenne. Ugyanezt bizonyítja az

Gyűlik a Népi Vallási Múzeum anyaga

a tény is, hogy az önkéntes egyházi adót híveink áldozatkészen befizetik.

Az egyháznak mély nyesést kellett átélnie akkor, amikor a szerzetesrendeket föloszlatták, és csak az a négy szerzetesrend maradt meg, amelyik kizárólag a katolikus ifjúság gimnáziumi tanításával és vallásos nevelésével foglalkozik.

Így maradt fenn a bencések, a piaristák és a ferencesek, valamint a leányifjúság számára a szegény iskolanővérek rendje. Ezek a rendek lassan fejlődve, évről évre szépen felerősödtek, és iskoláik vonzóak.

Vigasztaló jelenség, hogy éppen a szerzetesrendek iskoláiban végző fiatalok között mutatkozik nagy hajlandóság a papi hivatásra és az emberbaráti tevékenységre, például arra, hogy elmenjenek és szeretetszolgálatot vállaljanak a betegeknél, a sérülteknél és szívesen irányítják lépéseiket az öregotthonokba is. Lehetséges, hogy ami talán elmaradt a kvantitásban, az erősen megnövekedett a minőségben.

Ön hova járt gimnáziumba?

A kanizsai piaristákhoz. Élvezet volt nekem a tanulás, amelyet mindig komolyan vettem. Soha el nem késtem volna az órákról. Délután is az egész időt arra fordítottam, hogy a különböző tankönyveket kézbe vegyem és forgassam, függetlenül a feladatoktól. Arra még jól emlékszem, hogy amikor az első gimnáziumban a latin nyelvtanból rögtön föladták az első deklinációnak a példáját: corona, coronae, – elkeseredtem, mert semmiképp nem akart belemenni a fejembe. Majdnem letettem már

arról, hogy a gimnáziumot folytassam. De azután megkedveltem a latint, meg a többi tárgyat is. Szóval szorgalmas diák voltam.

*A középiskolai évek szerepet játszottak-e abban,
hogy a papi hivatást választotta?*

Azt hiszem, ez lassú érlelődés volt. Ahogyan visszaemlékszem, még Kanizsán, amikor bámészkodtam az utcán, gyakran láttam ott egy papot sétálni, aki derűsen rám mosolygott, s ez nagyon mély nyomot hagyott a lelkemben. Talán ez lehetett az első indítás. Azután ott volt a családi kör is, a nagynéném, akinél nevelkedtem, a szüleim, akik komoly vallásos munkásemberek voltak. Ez a háttér is érlelte hivatástudatomat. A gimnáziumban a hittanáraim, kiváló lelki emberek példája hatott rám. Még jobban mélyült és öntudatosodott bennem a papi hivatás a felső osztályba hozzánk jött hittanárunk – Krizsala Ferenc – egyénisége révén. Volt benne valami belső tűz, ami végtelen természetességgel áradt belőle, és az egész osztályt magával ragadta. Végül is az ő egyéniségének köszönhetem azt, hogy a papi hivatás, mint az életem egyedüli lehetséges pályája tárult ki előttem. Hatodikos gimnazista koromban már jelentkeztem a veszprémi kissemináriumba felvételre. Nagyon sokan voltak akkor jelentkezők. Ez részben a gazdasági dekonjunktúra eredménye volt, hiszen sok fiatal falusi fiú nem látott más felemelkedési lehetőséget, mint hogy elmenjen papnak. Ha jól emlékszem, legalább 30-40-en voltunk konkurrálók. Közülük csak tizenkettőt tudtak felvenni.

A kisszermináriumban már teljesen egyértelmű volt számomra, hogy ez lesz az én életpályám. Semmiféle döntési vívódás nem volt bennem. Attól az első pillantástól kezdve, amit rám vetett az a mosolygós képű pap, ahogy mentem a kanizsai utcán, majd a hittanárok, a hitoktatók a piarista gimnáziumban, mind a papi hivatás felé vittek engem.

Mi vonzotta?

Maga a papság. Ahogyan láttam Krizsala Ferencen, meg a többi piaristán is a papi vonást, a magatartást. Ez nagyon megragadott engem. Azért mentem el papnak.

*Hogyan jutott el a Zala megyei fazekasmester fia
Rómába, a Gergely Egyetemre?*

Elsősorban az akkori veszprémi püspök jóindulatából történt. Jó volt a gimnáziumi értesítőm, jelesre érettségiztem. Az előjáróim is ajánlottak Rott püspök atyának – aki saját maga ugyancsak a Germanicumban végzett –, hogy küldjön ki oda. Mivel egyházmegyénk számára volt egy szabad hely, 1928 októberében elindulhattam Rómába. Az egyetemi előadások komoly észtornát jelentettek. Az oktatás nyelve a latin volt. Nemzetközi társaságot láttunk magunk előtt. Az egyszerű professzorok is, ha nem is voltak olyan nagy nevek, mind külön szint hoztak, ezért az előadások általában élvezetesek voltak. Kivéve néhány ebéd utáni előadást, amikor előfordult, hogy ha a professzor nem is, mi elaludtunk. Például az angol Keelet esetében. Ő is délután adott elő. A filozófia-

történetet tanította. Nagyon alapos tanár volt, és látta, hogy mi szunnyadozunk. Amikor az egyik alkalommal a szemeszter elején úgynevezett rövid előadást tartott, mi hatalmas tapsviharral jutalmaztuk. Ő mindjárt tudta, hogy ez valójában mit jelent. A kezébe fogta a krétát, mosolyogva felírta a táblára: „Ave Caesar, dormituri te salutant!” – Üdvözlégy Cézár, az aludni készülők köszöntenek téged! Szóval nem a halálba menők (morituri), hanem az aludni készülők köszöntenek téged. Erre még hatalmasabb tapsvihart kapott, mert értékeltük a szellemességét.

Az előadások a maguk összességében nagyon érdekesek voltak. A filozófiában, a józan ész világában megalapozást kaptunk magához a teológiához. A teológiában pedig a Szentírás és a szent hagyományok alapján nagyon mélyen megszilárdult a hitünk. Ez úgy történik – amint mondták a középkorban is –, hogy a hit keresi az ész világát, az ész világa pedig keresi a hitet, azaz hogy mit higgyen.

*A harmincas évek derekán érkezett haza Rómából
Magyarországra.*

*Milyennek látta azt a társadalmat,
amely egyébként keresztény kurzusnak nevezte magát?*

Először egy faluba kerültem káplánnak. Ez a zalai falu élte a maga csendes életét. Csendes és nagyon dolgozó életét. Azt lehetett látni, hogy az emberek keményen rá vannak szorulva a munkára, de meg tudnak élni. Mindenkin volt valamilyen kis gazdasága ezen a zalai tájon. Azt is láttam azonban, amikor a régi osztály-

társaimmal találkoztam, hogy a legnagyobb részük még mindig állás nélkül volt. Munkanélküli öcsém életéből is tapasztaltam azt a keserűséget, ami ezeket a fiatalokat eltöltötte. Ezt az első és második világháború közötti időszakot keresztény kurzusnak szokták nevezni. Nem az egyházat jelentette a keresztény kurzus, hanem jelentette a Parlament keresztény elvek szerint gondolkodó képviselőit. Ez a keresztény kurzus XI. Pius szociális enciklikájának, a Quadragesimo Anno-nak elveit hirdette, de a gyakorlatba nem tudta átültetni azokat. Amikor 1931-ben XI. Pius az enciklikát kihirdette, növendék voltam Rómában, és emlékszem, hogy részt vettünk azon a hatalmas munkásfelvonuláson, amely előtt a pápa felolvasta a körlevél egyes részeit. Amikor 1936-ban hazajöttem, alig múlt el öt esztendő azóta! Ahhoz, hogy ezt a köriratot akárcsak ismertessék is és a közvéleménybe, a katolikus közvéleménybe jó alaposan beléplántsák, kevés volt az idő, és hogy ezt még meg is valósítsák, ehhez jó pár évtized kellett volna.

A magyar egyház megértette ezt a törekvést, és elsősorban a földművességet próbálta fölemelni. A földműves fiatalság számára népi főiskolákat szervezett. Ez volt a KALOT a férfiak számára, a KALÁSZ pedig a nők számára. Ezeken a népfőiskolákon öntudatos, szakképzett fiatalságot akartak nevelni. Péter Kerkai volt ennek egyik mozgatója.

De volt a katolikus tanoncifjúság számára is ilyen egyesület, ahol nagyon mély keresztény alapon akarták a szociális igazságokat megértetni és érvényesíteni.

A KALOT és a KALÁSZ nagyszerű eredményeket ért el. A katolikus egyház így próbálta megvalósítani, hogy a

Dr. Lékai László bíboros édesanyja ...

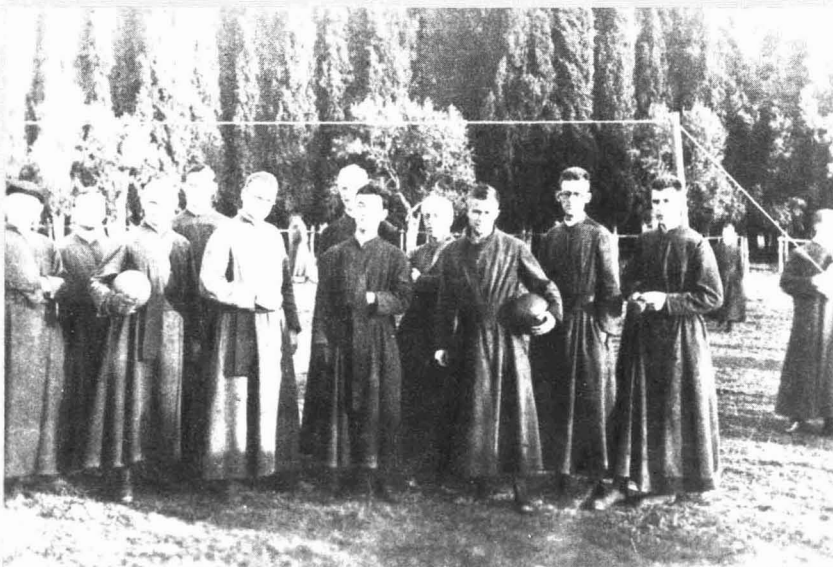
1930-ban Olaszországban

... és édesapja

1931. Olaszország

1931. Olaszország, labdarúgó-mérkőzés előtt

Róma, Szent Péter Székesegyház

falusi gazdák ne legyenek szakmailag magukra hagyatva, hanem a gazdafiatalok sajátítsanak el magasfokú, ahogy mondták: népfőiskolai ismeretrendszert arról, hogyan kell gazdálkodni, hogyan kell a termelvényeket értékesíteni. Szóval elindult a pápai enciklika célkitűzéseinek megvalósítására az egyházi kezdeményezés, de nem lehetett egyszerre látványos eredményt elérni. Amint mondtam, a kívánt eredményhez jó néhány évtized kellett volna. De jött a második világháború, mely sok mindent egyszerűen elsöpört, így a jó kezdeményezéseket is.

*Bíboros úr,
elmondhatjuk-e azt, hogy a világnézeti különbségek ellenére
a mai társadalom sikerrel megvalósította
a szociális enciklikák,
a Rerum Novarum és a Quadragesimo Anno elveit?*

Kétségkívül sok mindent megvalósított. A Quadragesimo Anno jól összefoglalja, hogyan sikerült a Rerum Novarumot megvalósítani. A Quadragesimo Anno is bizonyos etikai értékek elérését tűzi ki. Ezeknek az etikai értékeknek a realizálását nagyon komoly feladatnak tartja, amire minden hívő embernek és minden hívő társadalomnak törekedni kell. Ezek közé az etikai értékek közé tartozik az ember munkához való joga, amit annak idején a Quadragesimo Anno különösen kiemelt, mondván, hogy a munkanélküliség a legnagyobb baj azok közül, amelyek egy társadalmat belsőleg tönkretelhetnek. És bizony a két világháború között Európa sok országában, a mi országunkban is, nagyon sok volt az állástalan ember. Az egyház ez ellen fölemelte szavát. Az egyház célkitűzése volt

A falakon kívüli Szent Pál templom – San Paolo fuori la mura.
Felszentelése után itt tartotta a fiatal pap első miséjét, 1934. november 1-én

A templom főoltára

az is, hogy ha valakit betegség kínoz, az kapjon valami támogatást, a betegség terheinek elviselését segítő biztosítást. Célkitűzése volt az öregkori biztonság megvalósítása, azaz hogy ha eljöttek az öregség napjai, akkor az öreg ember ne az utcán koldulja össze a napi kenyerét, hanem öregségére is legyen neki biztos megélhetése. Mindezt a mai államrend napjainkra megvalósította. Az én fiatal pap koromban ezek nem nagyon voltak meg. A jelen szociális intézkedései között különösen jelentősnek tartom azt a rendelkezést, amely a fiatal anyáknak lehetőséget ad arra, hogy gyermekeiket három éven keresztül otthon neveljék. Az állam a gyermeknevelést szinte önálló munkakörnek tekinti, amiért fizetést is nyújt az otthon maradt anyáknak. Ezek az intézkedések megegyeznek az egyháznak a természetes etikáról vallott felfogásával.

Sajnos, a modern technika szédületes haladása és a jólét eléggé megváltoztatta az emberek gondolkozásmódját. Nyugaton azért, mert szinte abszolút jólétnek lehet nevezni azt, ami körülveszi őket. Ebből az abszolút jólétből következik, hogy sokan nem vállalják a gyermekáldással-neveléssel járó fájdalmat, gondokat. Áttértek a „semmikére”. Vagy ha mégis vállálnak gyermeket, legfeljebb egyet vagy kettőt. Az is lehet, azért nem akarnak több gyermeket, hogy annak az esetleg vállalt egynek-kettőnek mindent megadjanak. Csakhogy a *minden* még nem minden, mert ennek az egynek hiányzik a testvér! Nem ismerheti meg a többgyermekes család gondjain, ellentétein, a sok kis családi zsörtölődésen, szembeálláson keresztül az élet nehézségeit. Egyszerűen nem nevelődhet az életre. Nem döbbenhet rá a későbbi valóságra, hogy nemcsak én vagyok, hanem a másik is létezik, feléje is

irányul a szeretet meg a gondoskodás. Az egyke belső világából ez a tapasztalás egyszerűen kiesett. A többgyermekes családban – mi magunk is átértük – hányszor voltunk egymással ellentétes nézetben és ezt a nézetet keményen képviseltük is gyermekkorunkban! Bizony elelnadrágoltuk egymást az öcsémmel. A húgunkat nem bántottuk, de azért ő is szenvedett tőlünk, ha közösen ellene fordultunk. Szóval az egykénél az életnek ez az előgyakorlata hiányzik. Felnő egy olyan nemzedék, amelyik kicsi, egészen kisded korától hozzászokott, hogy ő a világ közepe. Elvárja, hogy őneki mindent meg kell adni, mert ez neki kijár. Az ilyen szemlélet szüli a kényelemszeretetet, az önimádatot, amely elfordítja az emberek nagy részét az önfegyelmzés, a másokért élés világától, amely bizony más elvek alapján, más gyakorlatot követel meg a gyermektől, illetve a felnőttől.

Nálunk Magyarországon relatív jólét van, és ez is bizonyos értelemben eltérít az Isten világától, attól a másfajta erkölcsi kötelezettségünktől, amelyben nemcsak a magunk jóléte és a magunk boldogsága fontos, hanem a környezetünké is.

Ezért azok az emberek, akik az Istenhez, az egyházhoz való ragaszkodással rendezik be az életüket és elfogadják a gyermekeket, azoknak a szép családi környezetében virágzó katolikus élet bontakozik ki. Nem azt mondom, hogy ez a mi életünk a katolikus élet csúcspontja, de élő, lüktető katolikus élet van nálunk a relatív jólét ellenére, vagy amellet is.

Dr. Lékai László mint Bánáss László veszprémi püspök titkára

*Bíboros úr, úgy hiszem,
világjelenség, hogy egyre kevesebb a pap.
Vajon mi ennek az oka
és mi a helyzet nálunk, Magyarországon?*

Nos, a világszerte jelentkező paphiány egyik oka valószínűleg a szekularizálódás, az elvilágiasodás, ami szorosan összefügg az említett abszolút vagy relatív jóléttel. A másik ok viszont a családok állapotában kereshető. A jobb módú társadalmakra majdhogynem jellemző, hogy a család nagyon összeszűkül, tehát alig van utód, legfeljebb egy gyermek vagy kettő. Viszont a papi hivatásúak mindig a sokgyermekes családokból kerültek ki. Hiányoznak a sokgyermekes családok; az egyke vagy kettőke általában nem akar olyan életformát magára vállalni, amely nemcsak az evilági érvényesülésre vonatkozik. Nálunk az idén (1982-ben) összesen 40 újmisést volt. Ez körülbelül megfelel a nyugati aránynak is. Akkor lehetne igazán megnyugtató jövőről beszélni, ha minimálisan annyi újmisést lenne, mint amennyi pap elhalálozott az előző esztendőben. Egyházmegyei szemináriumainkba ez évben ötvenöten léptek be, vállalva a papi, illetőleg a paptanári hivatást. Ez természetesen nem felel meg a régebbi magyar statisztikának, a második világháború előttinek. Nálunk itt Magyarországon semmiféle akadálya nincs annak, hogy bárki a szemináriumba beléphessen. Más szóval, nálunk nincs numerus clausus.

Küldünk ki a Pápai Magyar Intézetbe fiatal fölszentelt papokat, akik ott tanulmányaikat egészen speciális módon folytatják, hogy hazajövetelük után szemináriumainkban teológiai tanárok vagy szemináriumi előljárók legyenek,

esetleg a püspök segítői. Nagyon nagy dolog ez, s egyfajta küldetés, hogy Rómában, az Egyház lüktető szívében állandóan ott vannak a fiatal papok, akik Rómából hozzák magukkal az egyházi tudományt és az egyházas szellemet. De ugyancsak küldünk ki fiatalokat Franciaországba, Strasbourgba, az ottani katolikus fakultásra és Párizsba is, az Institut Catholique-ra, a Katolikus Intézetbe. Rómába még a Germanico-Hungaricumba is irányítunk tanuló, föl nem szentelt papnövendékeket. Ez egy régi, még a XVI. századból származó intézményünk. A magyar püspökök az elmúlt századokban mindig arra törekedtek, hogy olyan fiatal növendékek kerüljenek ki oda, akik a római szellemet, tehát a pápa tiszteletét, az egyház szeretetét mélyen magukba szívják és hazahozzák. Érdekes, hogy a minket annyiszor bíráló, sokszor elmarasztaló külföldiek nem vették és nem veszik észre azt aényt – így nem is értékelték –, hogy évek óta minden esztendőben a Gergely Egyetemről, tehát a legelső pápai egyetemről, ahol vezető jezsuiták tanítanak, hívunk ide Esztergomba egy-egy professzort. Ők tartanak itt előadást vagy dogmatikai vagy egyházjogi kérdésekről, hogy milyen a stilus curiae, azaz az értelmezési és végrehajtási modell. Mi küldünk ki Rómába, Róma küld ide Esztergomba, állandó mozgás, körforgás van. Képletesen szólva ez is azt jelenti, hogy a magyar katolicizmus ága mindig friss hajtásokat hoz.

Ugyanez látszik a levelező kurzuson is. Régebben nekünk nem volt a hittudományi fakultás mellett levelező kurzusunk. Ez az állammal folytatott hosszú tárgyalások eredményeként valósult meg, ezelőtt négy esztendővel. Közel 450 olyan érettségizett katolikus férfi és nő látogatja, aki

komolyan érdeklődik a katolikus hitrendszer iránt. Ahogyan az ember hallja a vizsgák alkalmával, jó eredményeket érnek el, jóllehet tanulmányaik mellett a világi pályájuk feladatait, nehézségeit is vállalják.

Ezekben a férfiakban és nőkben megvan az a tudás, ami szükséges a hitoktatáshoz. De hiányzik még a pedagógiai előkészítésük és erről tárgyalunk az állammal, hogy egy pedagógiai kurzuson válogassuk ki azokat, akiknek adottságuk van a hitoktatáshoz.

Az egyháznak éppen ilyen szép hajtása a most épülő lelkigyakorlatos otthon, Leányfalun. Amikor jó pár évvel ezelőtt meghívásomra itt járt Páter Arrupe jezsuita generális, az állam részéről nyíltan közölték vele, nem lehet szó arról, hogy a jezsuita rendet hivatalosan visszaállítják. De azt is hozzáfűzték, tudják, hogy a jezsuiták különleges specialitása a lelkigyakorlatok tartása. Megépül majd pár év múlva a lelkigyakorlatos ház – mondták –, s ebben jezsuita atyák legyenek a lelkigyakorlatos mesterek. Páter Arrupe rögtön kész volt a válasszal: Igen, Rómában most kezdődik a Gergely Egyetemen egy különleges kurzus a lelkigyakorlatok modern pszichológiai hátteréről. Erre azt a feleletet kapta, akkor vigyenek el Rómába innét hazulról jezsuitákat, képezzék ki őket, aztán jöjjenek haza és tartsák aszerint a lelkigyakorlatot. Páter Arrupe csak úgy ragyogott az örömtől, hogy a pátereinek lehetősége nyílik arra, hogy mint lelkigyakorlatos mesterek működjenek. A rendet ugyan nem állítják vissza, de ezeken a lelkigyakorlatos atyákon keresztül kifejtheti a maga speciális spiritualitását. Ez Páter Arrupéék számára a legnagyobb eredménynek számított! Ebben a lelkigyakorlatos házban évente 1500 férfi és nő végzi el nemcsak a

Papszentelés Mátraverebély
 –Szentkúton
 „ – Kedves László fiam!
 Mielőtt az áldozópapság
 rendjébe lépnél,
 a nép füle hallatára nyilatkoznod
 kell, hogy milyen szándékkal
 vállald ezt a munkát.
 Akarod-e a Szentlélek vezetésével
 szüntelen gyakorolni
 a papi hivatást az áldozópapság
 fokán, mint a püspökök
 rendjének derék munkatársa
 és az Úr nyájának pásztora?
 – Akarom.
 – Ígérsz-e tiszteletet
 és engedelmességet
 nekem és utódaimnak?
 – Ígérek.”

lelkigyakorlatot, hanem mélyebb képzést kap magáról az Isten-hitről és az egyházzal is.

Ez is egy zöld ág kihajtása, főképpen ha arra gondolok, hogy a kisebb egyházközségekből is jönnek ide férfiak és nők. Olyan egyházközségekből, ahova a plébános pár év múlva, ha már egészen megöregszik, még kocsival sem tud kimenni. Akkor ők a plébános segítségére lesznek ezeken a kis helyeken, mint az egyház új hajtásai.

Nagy az érdeklődés a katolikus öregotthon iránt, amit 1981-ben nyitottunk meg Budán, a farkasréti templom közelében. Ebben százhusz férőhely van. A jelentkezők száma máris meghaladja a többszázat, mert sokan szeretnének öreg napjaikra katolikus körülmények között élni. Ez is az egyik ágnak a kihajtása. Mégpedig egy olyan ágé, amelyik szinte belevirul a késő őszbe: az öregségbe.

A kibontakozás, a sokat emlegetett kivirulás olyan nagy fánál, mint az egyház, több évet, esetleg évtizedet vesz igénybe. A magyar egyházra is érvényes a jelmondatom, hogy a megnyesett fa kizöldül. Ez azonban nem egyetlen pillanat alatt megy végbe.

Bizony hosszú évek tárgyalásai, hosszú próbálkozások előzték meg az újjáéledést. A kizöldülés azon folyamat eredménye, amelyet a „kis lépések” politikájának nevezünk. Nem lehet egyszerre a mesebeli hétmérföldes csizmával lépni, mert ilyen csak a mesék világában fordul elő. A valóságban másként haladhatunk előre: józan ésszel, a realitást felmérve. Tudnunk kell, hogy mekkorát lehet lépni egy adott percben és mekkorát a következőben. Ez a kapcsolat az állammal nyugodt fejlődést eredményez. Hogy ebben vannak bizonyos nehézségek is? Soha nem

Lelkigyakorlatos ház Leányfalun

Höffner bíboros, kölni érsek felszenteli a lelkigyakorlatos házat

Miklós Imre államtitkár, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke,
Höffner bíboros, kölni érsek,
dr. Lékai László bíboros, esztergomi érsek-primás
és a magyar püspökök a leányfalui lelkigyakorlatos ház felszentelésén

tagadtuk! Mindig azt mondtuk, hogy a nehézségeket nem szabad felnagyítani, de nem is szabad alábecsülni vagy elhallgatni azokat. A nehézségeket lassan kell megoldani. Nem színpadiasan vagy látványosan, a nyilvánosság elé állva és a közönség változó érzelm-megnyilvánulásaitól kísérve. Nem! A magyar egyháznak nem ez az elgondolása! Ez talán alkalmazható más helyen, de nálunk nem! Mi egymás között megbeszéljük a nehézségeket, a tennivalókat: hogyan tudunk lépni, együtt haladni, és amikor megegyeztünk valamiben, akkor lépünk ki a színre és bejelentjük tárgyalásaink eredményét. A magyar egyházpolitika módszere a lassú lépések, a csendes tárgyalások útja, majd a már elért eredmények nyílt, őszinte feltárása.

Bíboros úr!

*Már beszéltünk az állam és az egyház politikai kapcsolatáról.
Most tekintsük át azokat a területeket,
ahol gyakorlatilag is tudnak együttműködni.*

Az állam és az egyház viszonyában itt Magyarországon megvan az az egyensúly, ami nem található meg minden országban. Ez az egyensúly pedig lényegében azon alapul, hogy minden család asztalán elegendő kenyér van, és télidőben fűtött szobával rendelkezik. Nem dideregni sem az öregek, sem a gyerekek. Ezt a jó magyar kenyeret és ezeknek a meleg szobáknak a fűtőanyagát kik biztosították? A katolikus pékek és a nemhívó pékek! De a katolikus pékek nem akartak külön kenyeret sütni a katolikus hívek számára, és a nemhívó pékek sem akarták, hogy az ő kenyérük csak a nemhívók asztalára kerüljön.

Valamennyien magyar kenyeret sütöttek a magyar emberek számára. És ugyanez történt a szénbányászatnál is. Magyar szemet akartak magyar családok számára termelni. Vagyis a katolikus ember éppen úgy közreműködik a közjó megteremtésében, mint a más világnézetű ember.

Az egyház többször kifejezte, XXIII. János és utódai meg kíváltképp hangsúlyozták, hogy mindenben, ami a közjót illeti, teljesen együttműködhetünk más felfogásúakkal, ellentétes világnézetűekkel is. Mert a közjó elérésére valamennyien egyesíthetjük erőinket. Ez a II. Vatikáni Zsinat felfogása is. A más világnézeteken levőkkel így tudunk együttműködni a közjó érdekében. Továbbmenve: egy katolikus pék nemcsak azért süti meg a kenyeret, hogy odategye minden magyar család asztalára, hanem azért is, hogy ezzel vállalt hivatásának, munkakörének eleget tegyen, és így Istentől rendelt munkájával közelebb kerüljön magához az Istenhez. Tehát ő ezen a látható szép világon, ezen a jól berendezett országon át észreveszi az Isten országát is. Ehhez a meggyőződéséhez ragaszkodik az utolsó leheletéig.

A nemhívó ember viszont abból a meggyőződésből végzi munkáját, hogy ezt a mi világunkat mindig emberibbé tegye. Embertársainak arcáról nem fagyasztja le a mosolyt, hanem megtesz értük mindent, amire a hivatása a közjóért, az emberek javáért készíti. A lélek világáról ő nem gondolkodik, nem is fogadja el azt.

Tehát világnézeti síkon a hívő – nemcsak a katolikusokról beszélek, hanem általában a hívő emberről, tehát minden keresztényről vagy pedig más vallásúakról is – nem talál a maga világnézetében kompromisszumos lehetőséget egy

másik, nemhívó világnézettel. Ugyanígy a nemhívó világnézet is egészen szigorúan tartja magát a maga materialista, evilági felfogásához. E tekintetben a kettő között nincs közös alap, közeledés nem lehetséges. De lehetséges más szinten, az emberség, az emberi jog szintjén. A hívő ember, a katolikus ember tiszteli a másik meggyőződését. Ez benne van különben a II. Vatikáni Zsinat döntvényeiben is: ez a lelkiismeret szabadságának a joga! Tehát aki amit lelkiismerete szerint jónak lát, ahhoz ragaszkodhat. Viszont a hívő ember, a katolikus ember is elvárja a másiktól, a nemhívótól, hogy az ő mélyen istenhívő meggyőződését tiszteletben tartsa és elvárja, hogy ezt a meggyőződését, a katolikus hitét ki is fejezhesse. Kifejezhesse azzal, hogy elmegy vasárnap a templomba misére, a gyermekeit elküldi katolikus hitoktatásra, részt vesz egyháza megmozdulásain és az egyházát anyagiakkal is támogatja. Mindezt a jogát biztosítottnak kívánja tudni önmaga számára. Az állam meg is adja e jogot minden hívőnek a maga világnézete gyakorlására.

Tehát tulajdonképpen ez a helyzet: a közjóért együtt dolgozunk az ateistákkal, de a világnézetben teljesen más területen állunk. Ezt a más meggyőződést nem tudjuk áthidalni. Ez azonban nem akadályozhatja, hogy a közjót valamennyien közös erővel előremozdítsuk.

*Milyennek látja a hitoktatás helyzetét
a mai Magyarországon?*

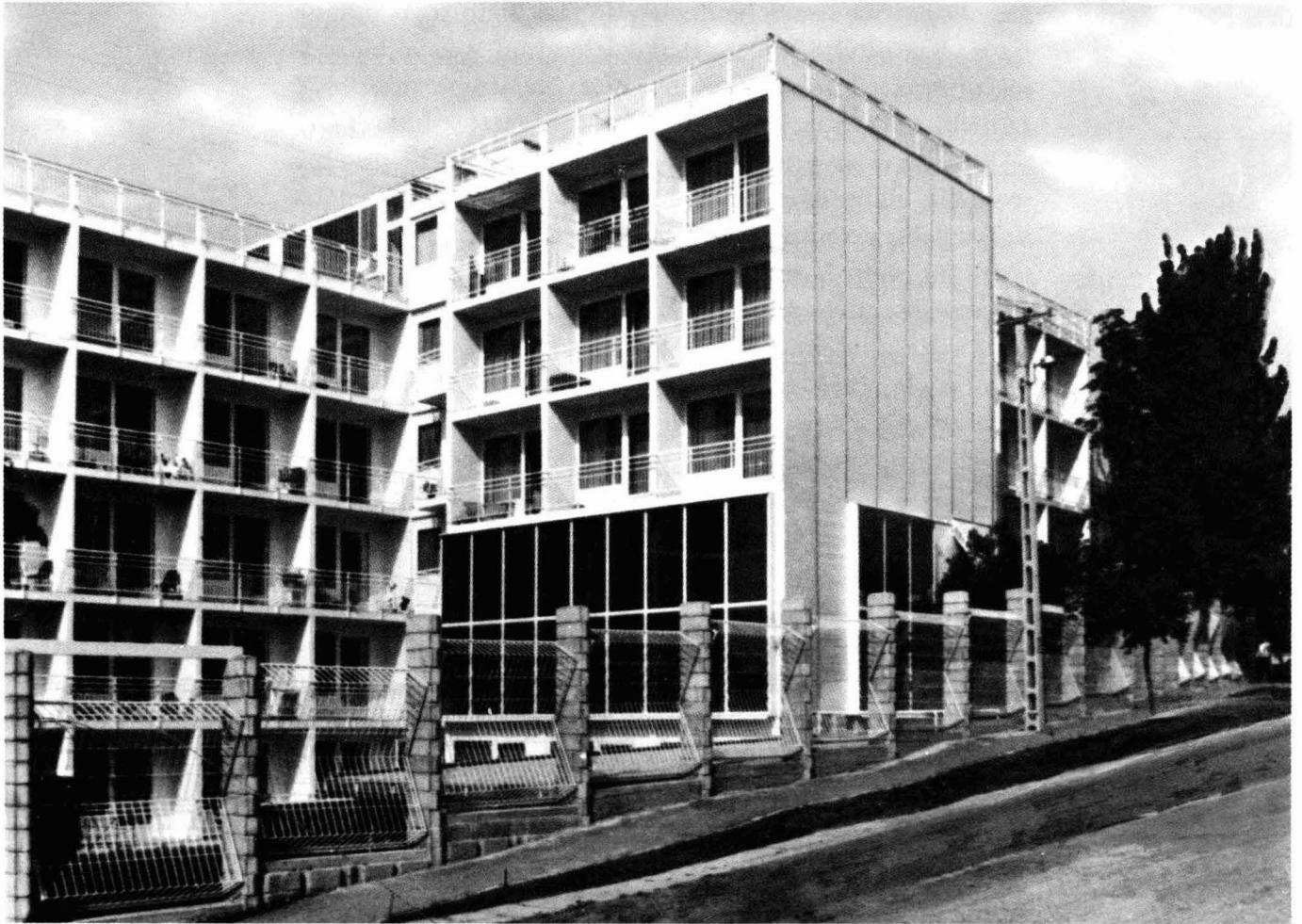
A mai helyzet többféle tényezőtől függ. Elsősorban a szülőktől, másodsorban függ az iskolától vagy a templomtól. A szülőktől függ elsősorban, mert azok a szülők, akik

annak idején, a mai rendszer első fázisában saját maguk nem részesültek hitoktatásban, valószínűleg kevésbé tudják átlátni a hitoktatás fontosságát. Nem úgy, mint az ő szüleik, akik a saját gyermekkoruktól át voltak itatva a hitoktatás nyújtotta ismeretekkel. Tehát, hogy ezek a szülők elküldik-e gyermekeiket a hittanra az iskolába vagy pedig a templomba, az végeredményben az ő döntésük függvénye. Az első nagy kérdés tehát, hogy a szülők nagy része milyen kapcsolatban áll magával az egyházzal, a templommal.

A mi egyházmegyénkben a palóc vidéken például nagyon ragaszkodik a nép a maga hitéhez, és nem egy helyen az iskoláskorú gyermekek 80–90%-át beíratják az iskolai hittanra.

Ehhez hozzáfűzném azért azt is, hogy a hitoktató személye nagyon fontos az iskolai hitoktatásnál. A gyermekek vagy a tanítás előtt kapnak hitoktatási órát az iskolában, vagy a tanítás után. Ha a tanítás előtt, akkor nagyon korán, 7 órakor már az iskolában kell lenniök. A korai felkelés kimondottan áldozat! A tanítás után pedig szellemileg már teljesen elfáradtak. A hitoktatótól függ tehát, hogy milyen elevenen tudja megragadni a gyermek képzeletét, és csak annyit kíván-e tőle, amennyit a gyermek elbír, és ügyesen tudja-e érdeklődését lekötöni. A hitoktató egyénisége is döntő abban, hogy eljár-e a gyermek állandóan a hittanra.

Az iskolában is lehetnek nehéz körülmények. Ilyen komoly kérdés a szabad szombat bevezetése. A heti ötnapi tanítás nagyon lefoglalja a gyerekek idejét. Ez a fáradt gyerek hogyan jöjjön el az iskolai hittanra? Téli időben szombaton ki fűti be az iskolában a hittan-termet? Sok-

A XXIII. János pápáról elnevezett Katolikus Szeretetotthon

Az otthon felavatása 1981. július 28-án

Beszélgetés az otthon lakóival

szor vidékről, kis tanyákról autóbusszal hozzák be a gyerekeket az iskolába. Az iskolába beviszik őket, ám tanítás után az autóbusz nem várja meg a hittanosokat. Erről is tárgyalunk az állami hatóságokkal, hogy az ötnapos hetet

hogyan lehet megoldani a hitoktatás szempontjából.

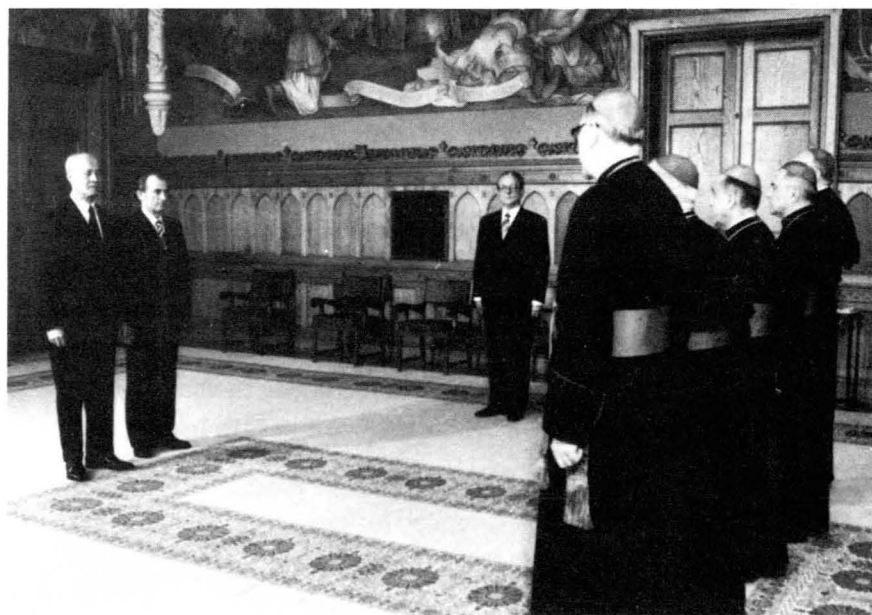
Másik lehetőség, hogy a templomban tartjuk a hitoktatást. A templomi hitoktatásra nem kell a szülőknek külön bejelentést, kérvényt beadni. Nincs olyan előírás, mint az iskolai hitoktatás esetében, amikor az egyik szülőnek személyesen vagy legalább írásban be kell jelenteni, hogy gyermekét hitoktatásra akarja járatni. A szülő a templomban vagy a plébánián csak bejelenti a plébánosnak ebbéli szándékát, és ezzel küldheti is a gyermekét. A templomi hitoktatásba az állam nem szól bele, nem ellenőrzi. A pedagógusok azonban kérik, közöljük, hogy hány óra-kor tartják a hitoktatást, melyik helyen tartják, a sekrestyében, az oratóriumban vagy másutt, és hány gyerek jár oda. Ha ugyanis nagyobb csoportban vannak gyerekek az utcán, az iskola tudni akarja, miért járnak ott. Azt semmiképpen nem kívánják, hogy a gyerekek nevét be-mondják vagy írásban átadják.

A városokban általában a templomi hitoktatásra mennek a gyerekek. A vidék sok helyén inkább az iskolai hitoktatás mellett tartanak ki. Ez most a helyzet, és reméljük, meg tudjuk oldani, legalábbis megpróbáljuk az állammal úgy egyeztetni a lehetőségeket, hogy mind a két fél számára, elsősorban a gyermekét hitoktatásra küldeni kívánó szülő számára jó, s megnyugtató megoldást találjunk.

A Hittudományi Akadémia levelező tagozatán 3 éven keresztül nagyon alaposan tanulják a katolikus hittant,

Az újonnan kinevezett katolikus főpapok 1982. április 22-én
 Losonci Pál, az Elnöki Tanács elnöke előtt esküt tettek a Magyar Népköztársaság Alkotmányára
 (balról jobbra: dr. Paskai László kalocsai koadjutor érsek, dr. Szákos Gyula székesfehérvári megyéspüspök,
 dr. Szanai József c. püspök, veszprémi apostoli kormányzó,
 dr. Poka György szombathelyi segédpüspök, dr. Belon Gellért pécsi segédpüspök).
 Az eskütételen jelen volt dr. Lécai László bíboros, esztergomi érsek-prímás,
 Miklós Imre államtitkár, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke
 és Katona Imre, az Elnöki Tanács titkára

erkölctant és a különböző tárgyakat. Az itt végzett hallgatókban megvan a hitoktatáshoz szükséges tudás. Főként a nők alkalmasak arra, hogy a kisebb gyerekekkel foglalkozzanak, a férfiak pedig a nagyobb gyermekekkel. A levelező kurzus első hallgatói a három évet már elvégezték. Itt állanak teljesen készen arra, hogy megbízzák őket a hitoktatással. Tárgyalásaink alapján reméljük, hogy beállíthatunk megfelelő számban hitoktatókat Budapesten és környékén, s az ország egyéb részein is.

*Ha a régi egyházi iskolákat
összehasonlítjuk a maiakkal,
milyen tapasztalatokat szűrhetünk le?*

Természetesen a mai egyházi iskolának is az állami tantervet kell lényegében követnie. Viszont többletet is adnak növendékeiknek: a vallásos világnézetet és az állapotbeli kötelesség fegyelmét. Főképpen Pannonhalmán tapasztalhatja ezt az ember! Ott egy egész kis külön világ van, a síkságból úgy emelkedik ki, mint valami vár, és a diákok elzárva a külső élettől, rá vannak szorítva arra, hogy befelé nézzenek s tantárgyaikban elmélyüljenek.

Általában a többi gimnáziumban is ezt látjuk. De mindez attól is függ, hogy a növendékek mennyire vannak előkészítve a családi otthonban! Sokszor tapasztalom, hogy semmi érdeklődés nincs egyes fiatalokban a magyar múlt iránt. Mintha nem Szent István, Szent László, Hunyadi János áldozatából, a keresztény hősök vére hullatásából élnénk itt mi ezen a földön! Semmi kapcsolatuk nincs a történelmi múlttal. Ez tragédia! Csak a mában élnek! Hogyan lehet ilyenektől várni az értékes magyar jövő

kialakítását, a gyermekeik nevelését? Ezért kellene általában még jobban belevinni az iskolai nevelésbe az emberibb élet kibontakoztatása érdekében annak tudatát, hogy eleinknek mennyi értéket köszönhet nemzetünk és mai életünk. Népünk kultúrája hihetetlen érték, önmagában csodálatos kincs. Ezért ezt a kultúrát tovább kell fejleszteni, akár a nyelv, akár a magyar népköltészet, zene vagy egyéb folklór ágazat művelését érdemes és kell végezni, ahogyan azt Bálint Sándor tette Szegeden és a nyomdokában többen, például Erdélyi Zsuzsanna, aki olyan sok gyönyörű régi magyar népi imádságot fedezett fel. A mai világ a régiből is épül, a régi értékeinek ápolásától is gazdagabb lesz. És ezeket az értékeket nekünk tovább kell vinnünk. Ha ezt a középiskolákban és az egyetemeken jóval mélyebben tudnák a diákságban tudatosítani, akkor megerősödne a magyar öntudat, amely természetesen belekapcsolódik az európai öntudatba is.

*Bíboros úr prédikációiban is mindig visszanyúl
a történelemhez,
hazánk és Európa viszonyát boncolgatja.
Vajon mit jelent Önnek
a magyarság ma, 1982-ben?*

A magyarság múltjában rengeteg olyan példa van, amiből manapság is sokat tanulhatunk. Ezért ezeket a nagy magyar értékeket a római Szent Péter templomban is, a Magyarok Nagyasszonya kápolnájában egy-egy jelenet-ten keresztül megelevenítettük. Nem véletlenül csináltam meg például a magyar származású Skóciai Szent Margit életéből azt a jelenetet, amint őt nyolc gyermeke

veszi körül. Mind a nyolc gyermekét maga nevelte, maga tanította a hitre. Emellett mindig talált időt arra, hogy a nép körében is megforduljon, segítse a szegényeket, a betegeket, vagyis nem maradt meg érdeklődési köre csak a családon belül. Azért helyeztettem Skóciai Szent Margitot is szentjeink közé, hogy alakja példakép legyen akkor, amikor olyan kevés a magyar családokban a gyermek. Rajta keresztül kapjanak ösztönzést arra, hogy a családi élet – régi magyar mintára – valóban értékes nagy családi kör legyen. Másrészt, hogy a szülők, a férj és a feleség, akik olyan kevés időt találnak arra, hogy a családi otthonban együtt legyenek a gyermekeikkel, érezzék át, hogy a gyermekek nevelése az ő feladatuk. Skóciai Szent Margit, akit Szent István unokájának tartanak, az ország ügyeinek vezetésébe a férjén – III. Malcolmon – keresztül kapcsolódott be. Része volt az ország felemelésében, a templomok, a kórházak, a menedékházak és egyéb szociális létesítmények építésében, de a közügyek miatt családját nem hanyagolta el. Az eredmény nem is maradt el! Három fiából vált uralkodó, egyik leánya, Matild, az angol uralkodóház ősanja. Szóval törődött a köz érdekével is, nevelt ő a közélet számára is férfiakat, de elsősorban a családi élet bensőségére törekedett a maga nemes egyéniségével. Ezt akarom én is, a családi életet szeretném erősíteni a régi magyarok példáján keresztül.

*Bíboros úr,
az Ön címerében az a megnyesett fa
egy szép magyaros formájú
köcsögben áll.*

Ennek érdekes története van, ami visszanyúlik egészen kicsi gyerekkoromba. Talán olyan hároméves lehettem, amikor – valószínűleg egy szép félárnyékos időn – édesapám az aznap gyártott tejesköcsögöket kitette száradni az udvarra. Én pedig amikor észrevettem, hogy azokba bele tudom nyomni az ujjamat, az egész napi munkáját tönkretettem. A címeremben most az apám emlékét akartam kiengesztelni azzal, hogy a megnyesett fát belehelyeztem a fazekas köcsögbe, a tejesköcsögbe. Ez ennek a magyarázata. De térjünk vissza az egyház sorsához.

*Hogyan tudja a magyar egyház megvalósítani
a II. Vatikáni Zsinat
követelményeit?*

Amikor a Vatikáni Zsinat döntései után a Szentszék az új liturgikus könyveket közzétette, ezeket lefordítottuk és kiadtuk. Ez volt az első nagy kezdeményezés, melyet követett a többi, például a papi szenátusok, továbbképzők és a különböző püspökkari bizottságok megszervezése.

*Járva az országot, tapasztalom,
hogy egyre-másra új külsőt öltenek
a régi templomok.*

Igen, számunkra is egészen meglepő volt, amikor a Keresztény Múzeumban kiállítást rendeztünk és fényképfelvételeket állítottunk ki az 1945 óta épült teljesen új és felújított templomokról. Az ilyen felújított és új templomokból, imaházakból 167-et számoltunk össze akkor az egész ország területén. Most már ott tartunk,

Avilai Szent Teréz templom, Róma.
Dr. Lékai László római címtemploma. A főbejárat jobb oldalán
dr. Lékai László címerét helyezték el

hogy háromszázon felül van az ilyen új és felújított templomok száma.

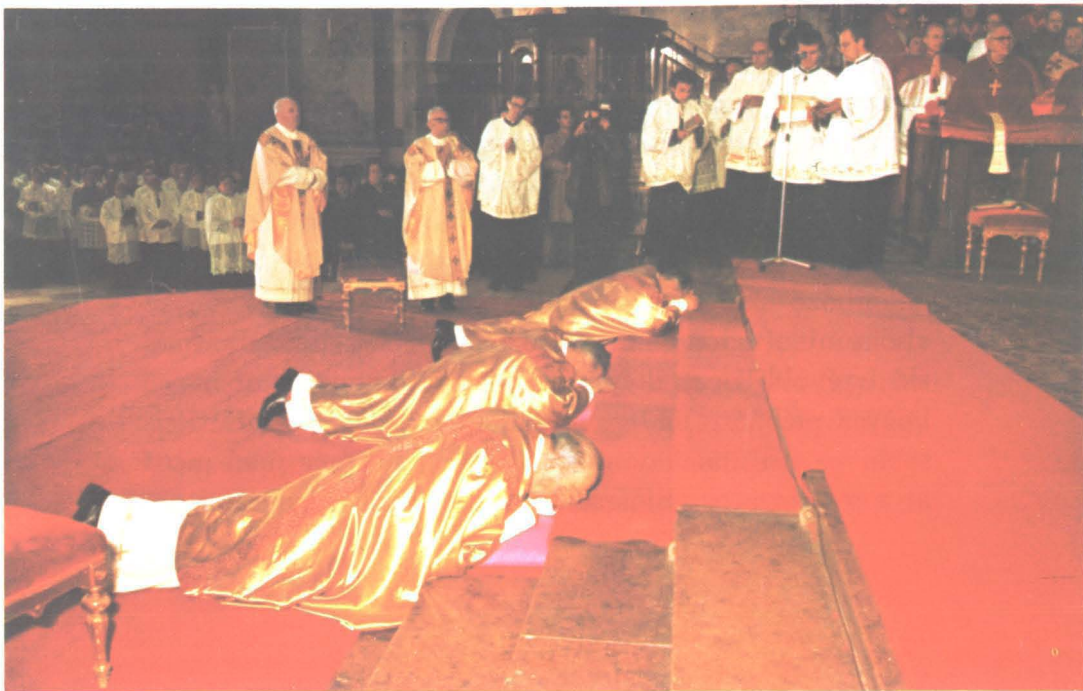
Ez a helyzet a plébánialakokra vonatkozóan is, és ez is mutatja, hogy a hívek segítenek mindent megteremteni, mert a hívekből nem halt ki az érdeklődés az egyház élete iránt.

*A műemlék jellegű templomok
helyreállításában
segít-e az állam?*

Az állam rengeteget segít. Itt van például az esztergomi Bazilika. Az állam gondja Magyarország vezető, reprezentatív templomának külső karbantartása és rendbehozatala. Eddig több mint 67 millió forintot adott erre a célra. A Bazilika belsejét pedig mi állítjuk helyre, lassan. Ez is nagy pénzt emészt fel. Sok mindent kellett megcsináltatni építészetiileg a hívők testi épsége érdekében, de mást is, amit az esztétikum és a liturgia kíván. Az új liturgia szerint az oltárt középre kell állítanunk és ott kialakítunk egy teljesen újfajta feljárórészleget a szentélybe. Ez is komoly összeget fog felemészteni, viszont nagyon szép lesz; láttuk a püspökszentelésen is, hogy az új térkialakításban milyen dekoratív módon hatnak a mozgások, másképpen halljuk a hangot is. A templomban mindenfelől látható a szertartás. Régebben, amikor a szentély végében volt a főoltár, a hívek nagy része a szertartásból nem látott, nem hallott semmit. De nemcsak az esztergomi Bazilikát segíti helyreállítani az állam a műemlékvédelem keretében, hanem az ország nagyon sok templomát, nagyot, kicsit egyaránt.

Püspökszentelés Esztergomban.
 Részlet dr. Lékai László beszédéből,
 amelyet Esztergomban a püspökszentelés alkalmával mondott:
 „Kedves szentelendő püspök testvéreim!
 A mai fiataljaink lelkében tegyük tudatossá, égessük beléjük,
 hogy nem állunk itt elszigetelten a magyar kultúra
 Szent István-i, Szent László-i, Nagy Lajos-i méretű őseitől és sok névtelen építőjétől.
 Türelmes szeretettel döbbsünk rá őket,
 hogy amelyik nemzedék idegenkedve fordul el népének múltjától,
 az erőtlenül imbolyog a jelenben, és nem lesz energiája építeni népének jövőjét.
 Tegyétek tudatossá, hogy boldog az a nép,
 amely tud ünnepelni, mert van minek örülnie.”

Magyarországon jellemző az állam és az egyház viszonyára az is, hogy az állam a templomokat vagy egyházi műemlékeket nem tekinti egyszerűen csak katolikus értéknek, hanem magyar értéként becsüli meg. Az államban is él az a tudat, hogy ezekről gondoskodni kell, fenn kell őket tartani, mert ezek az ő értékei is. Ugyanez a helyzet az irodalom terén is. Pázmány Péter művei vagy mondjuk a Halotti beszéd, az Ómagyar Mária-siralom nem egyszerűen vallásos érték, hanem a magyar nyelv legszebb kivirágzásai, legjelentősebb emlékei.

Azt hiszem, ez is eléggé mutatja, hogy az állam és az egyház közötti viszony mélyebb kapcsolatra épül, nem egyszerűen arra, hogy most valami alkalmas vagy nem alkalmas, módi vagy nem módi – hanem a közös értékek megbecsülésére.

*Ön hogyan látja,
van-e Magyarországon
csorbitatlan vallásszabadság?*

A magyar törvények megadják a vallásszabadságot. Természetesen az a különböző szinteken különféleképpen valósul meg. A legmagasabb szinten, ahol mondjuk az egyházi hierarchia tárgyal az állami hierarchiával, ott nagy a megértés. A vallásszabadság értelmezése azonban különböző szinteken történik: közép-, azaz megyei, és alsó szinten, tehát az egyes községekben. Itt fordulhatnak elő nagyobb nézeteltérések. Előfordulhat például az is, hogy a plébános úgy gondolja: őt megilleti az, amit felsőbb szinten már eldöntöttek, de lejjebb még nem ment át a gyakorlatba. Előfordulhat az is, hogy a megyei ve-

zető vagy a községi vezető olyan dolgokhoz, amelyek fönt már elintéztettek, s ami fönt már magától értetődő, nehezen adja meg a hozzájárulását. Ő még nem halad együtt a felső szint rugalmas lépéseivel, ő még nagyon huzakodó lépéseket tesz. Ezen se lehet csodálkozni, mert ugye valamikor régen, a mai vidéki vezetők más iskolázáson mentek keresztül. Magam hallottam Zalából, hogy valamelyik régebbi vezető azt mondta: „De hát minket nem arra oktattak, hogy mi az egyházzal barátságosan beszéljünk, a segítségére legyünk, hanem arra oktattak annak idején, hogy az egyház az ellenségünk, úgy kell kezelnünk.” Ami tehát annyira mélyen belevésődött egykor a gondolatvilágába, azt nagyon nehéz átformálnia önmagában egy teljesen ellenkező világgé. Szóval vannak objektív, és olyan „objektív-szubjektív” nehézségek, amelyeket az ember megért. De sokszor van bizonyos kiskirálykodó elgondolás is, hogy „én rendelkezem az én területemen itt, ebben a községben vagy ebben a megyében, és az fog megtörténni, amit én jónak látok; az pedig nem fog megtörténni, amit én nem látok jónak”, még akkor sem, ha az országos gyakorlat már egészen másképpen fest.

*Ilyen helyzetben mit csinál az egyház?
Protestálhat?*

Ha egy hivatalnok vagy hivatal csakugyan átlépi a maga hatáskörét, akkor ezt be lehet jelenteni az Állami Egyházügyi Hivatalnak, amely azt kivizsgálhatja, és hogyha úgy látja, hogy valóban megtörtént a vallásszabadság megsértése, rendbehozhatja.

Volt már erre példa?

Hogyne! Volt, volt, de még mennyire volt! Előfordult például az is, hogy valamelyik érettségizett diák ajánlási sorai közé az igazgató beírta, hogy egyetemi tanulmányokra nem alkalmas, idealista, vallásos világnézete miatt. Ezt piros tintával írták rá. Ennek ellenére mégis fölvtették az egyetemre, miután eljártunk az ügyben. Szóval, több ilyen dolog előfordult.

Bárhhol megjelenik a magyar prímás az országban, mindig hatalmas tömeg sereglik össze, nemcsak a fölkeresett városból, hanem a környékéről is. Ha az ember elmegy a mátraverebély-szentkúti búcsúra, ez tőlem függetlenül is mindig nagy búcsú, ott hatvanezer ember is összejön. Amint láttuk a mátraverebélyi papszentelést, ez is tízezer embert hozott oda. Ugyanaz a helyzet, bármerre megy az ember az országban, mindig ilyen nagy tömeg szokott összejönni.

De ezt tapasztalják valószínűleg püspöktársaim is, amikor valahol megjelennek a saját egyházmegyéjükben, őket is körülveszik a hívők. Mindig az a benyomása az embernek, hogy zsúfolásig tele van a templom, tehát egyházunk ma nem elhalt, nem megkövesedett egyház, hanem élő egyház! Lehet, hogy nem olyan nagy, olyan hatalmas, mint régen, mert régen az egyház hatalmat is képviselt. Az egyház a hittanárokon, igazgatókon keresztül beleszólt még a diákság életébe is, akkor igazolást kellett hozni, hogy vasárnap, amikor otthon volt vagy a vakációban: volt-e misén. Manapság csak belső meggyőződésből, a belső átélést kereső ember megy el ezekre a vallásgyakor-

latokra, templomi misére. Éppen azért, ha kisebb számban látogatják is a templomot és küldik hittanra a gyermekeiket mint azelőtt, azért ez a kisebb szám ma öntudatosságot jelez. Öntudatos, mélyebb átélést, igen!

A magyar egyház új kapcsolatokat tudott teremteni a föld legkülönbözőbb részein. Hozzám is sokan jönnek. Ha megnézzük a vendégkönyvemet, azt lehet mondani, szinte egész Európából és Amerikából vannak aláírások. Köztük nem kis jelentőségű embereké is. Most legutoljára Mitterrand elnök aláírása díszlik benne, de éppen úgy a ciprusi, a portugál elnöké, az osztrák államelnöké is. Nemrégiben ment el tőlem a stockholmi katolikus püspök. Az NSZK-beli paderborni egyházmegyből a közelmúltban járt nálunk az érsek és mintegy negyven paptársa. Azt mondták, hogy teljesen más képet kaptak itt a valóságról, mint amilyent az ő lapjaik adnak az itteni életről. Nagyon érdekes volt eljönniök és megismerkedniök – mondták – az itteni valósággal, a katolikus valósággal, az élő, a lüktető valósággal. De mindenkinek ez a benyomása, aki eddig eljött hozzánk. A paderborni egyházmegye vasárnapi lapjában, a Der Dom-ban a híres francia regényíró, Claudel egy mondatát alkalmazták a magyar katolikus egyházra ilyenformán: „A magyar egyház Krisztus nyomdokában jár, de a saját cipőjében!”

*Őn megkapta „A Lelkiismeret Embere” kitüntetést.
Mivel indokolták?*

Tulajdonképpen azzal, hogy a békének, tehát nemcsak az európai, hanem az általános világbékének egyik elő-

Arthur Schneier New York-i főrabbi,
a „Felhívás a lelkiismeretre” Alapítvány elnöke adta át dr. Lékai Lászlónak
„A Lelkiismeret Embere” kitüntetést

mozdítóját látták bennem, s ezért hozták el ezt a megtisztelő elismerést.

*A mai fenyegetett világban
mit tehet az egyház a békéért?*

Az egyház már a II. Vatikáni Zsinat alatt kifejtette a maga alapos nézetét a békéről. Egy külön zsinati dokumentum szól erről, a „Gaudium et spes”, az „Öröm és reménység” kezdetű, amely tulajdonképpen a béke gondolatát, értelmét fejt ki. Mi a béke? Erre akart választ adni, először is intellektuális szinten. A béke nem egyszerűen az, hogy nincsen háború. Nem az ellentétes erők pusztja egyensúlyának az állapota. A béke a zsinat szerint az igazságosság műve. A béke annak a rendnek a gyümölcse, amelyet a társadalom számára alapítója, az Isten gondolt el. A béke soha nem kész. Állandó összefogással munkálkodni kell érte. Új erőfeszítéssel újra és újra megteremteni.

Ennek a dinamikus erőnek néhány összetevőjét is említi a zsinati okmány, ilyen összetevő az egyének java, a népek és az emberek közötti kölcsönös bizalom, együttműködés.

Mi az egyház nézete a háborúról?

Minden eszközzel elő kell segíteni a háború elkerülését. Az álcázott háborút is, a fegyverkezési versenyt is. Az erőegyensúly nem ad igazi megoldást a békére, a békének sokkal mélyebbről kell feltörnie: magából az emberből. Elítéli az egyház a totális háborút, hiszen a korszerű

fegyverekkel, a legújabb természettudományos fegyverekkel, az atombomba bevetésével területek lakosságát lehet teljesen kiirtani. Egy ilyen háborút, egy ilyen vérengzést az egyház semmiféle erkölcsi megfontolásból nem fogadhat el, mert egyaránt bűncselekmény az Isten és az ember ellen. Ezért következetesen és habozás nélkül ellenezni kell a háborút, még inkább a modern eszközökkel, az atom bevetésével elindított világpusztító háborút.

*Miben tud a háború megelőzéséhez
hozzájárulni az egyház?*

A különböző intézmények és intézkedések mellett az egyház nyújtja az alapvető feltételt: megbékélteti a szíveket. Azon dolgozik, hogy fékezzék meg a maguk körében, a nemzetükben és az egyéneken azokat az indulatokat, amelyek a háborúra vezethetnek. Így nyújtja az egyház a háború elkerülésének és a béke megőrzésének a legmélyebb megalapozását. VI. Pál pápa 1967-től kezdve január 1-ét a világbéke napjának, ünnepének deklarálta. Ezen a napon mindig békeszózatot intézett nemcsak az egyház híveihez, hanem az országok vezetőihez és minden jóakaratú emberhez.

VI. Pál pápát követi ebben II. János Pál pápa is. A békeszózatokban nyomon követhető az egyház álláspontja a békéről.

1973-ban: A béke lehetséges.

1974-ben: A béke tőled is függ!

1975-ben: A kiengesztelődés a békéhez vezető út.

1976-ban: A béke fegyverei közé sorolja azt a körül-

tekintést, amely nem esik bele az utópista optimizmusba és a vak naivitásba, hogy a leszerelés kérdésében kezdeményező mások hatalomvágyának áldozatává válják. Azután összhangba kell hozni két kötelességet: a jogtalan támadóval szembeni jogos védekezést és a fegyver használatáról, az erőszakról való teljes lemondást. Ezek a szellemi fegyverek a béke fegyverei.

1977-ben: Ha békét akarsz, védelmezd az életet! A háború ellen az életet, az élet kezdetét védelmezni, az abortusz ellen, az éhség ellen védelmezni az életet, védelmezni a megbecstelenítéstől.

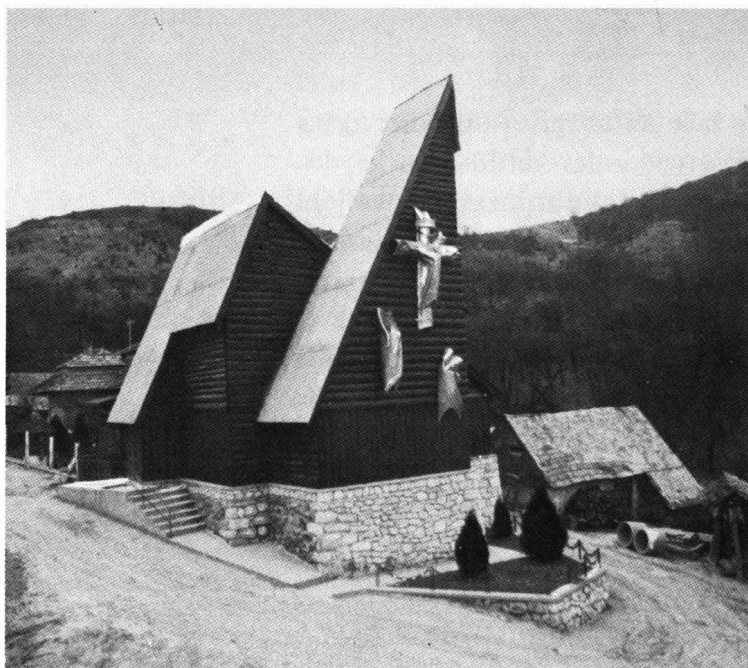
1979-ben: Hogy megteremtsük a békét, neveljünk békére.

1980-ban: Akkor szolgálod a békét, ha tiszteled a szabadságot.

1982-ben: A béke Isten ajándéka, amelyet az emberekre bízott. A béke nemcsak az államférfiak műve, hanem minden jóakarátú emberé, akiknek ezért össze kell fogniok.

Ilyen értelemben folytat az egyház párbeszédet, együttműködik a jó munkában mindenkivel, minden jóakarátú emberrel.

Hazánkban már jóval az 1963-as pápai megnyilatkozás előtt, 1950-ben megalakult a katolikus papok békemozgalma. A püspöki konferencia 1955 júliusi ülésén kijelentette, hogy hivatásunknak megfelelően előmozdítjuk a békét. Helyeseljük egyházunk szellemében a katolikus papok békemozgalmát. Az 1957 májusi konferencián a püspöki kar minden plébániával közölte, hogy az Országos Béketanáccsal közösen, az általános békefeladatok művelésére megalakítja az Országos Béketanács kato-

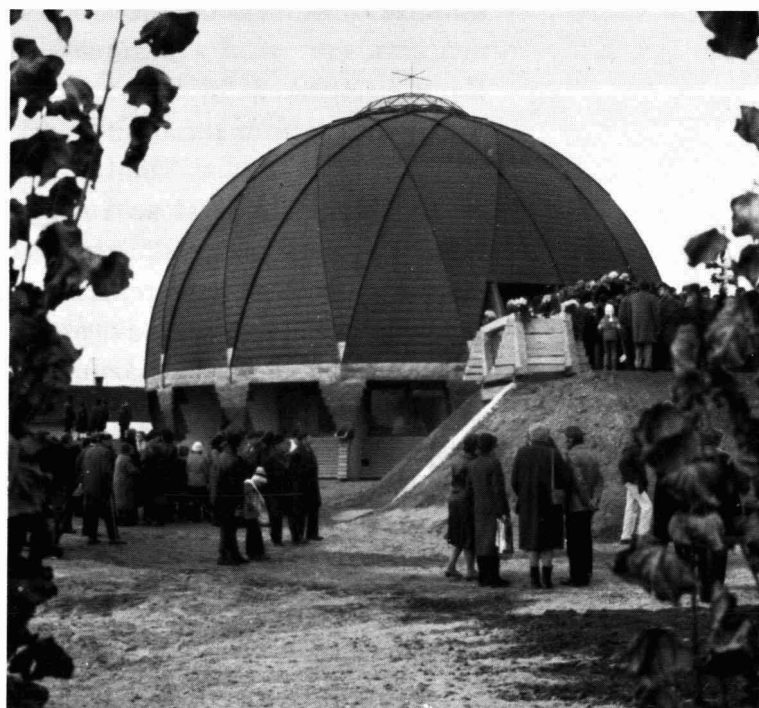
Márháza új temploma

Márháza, templombelső

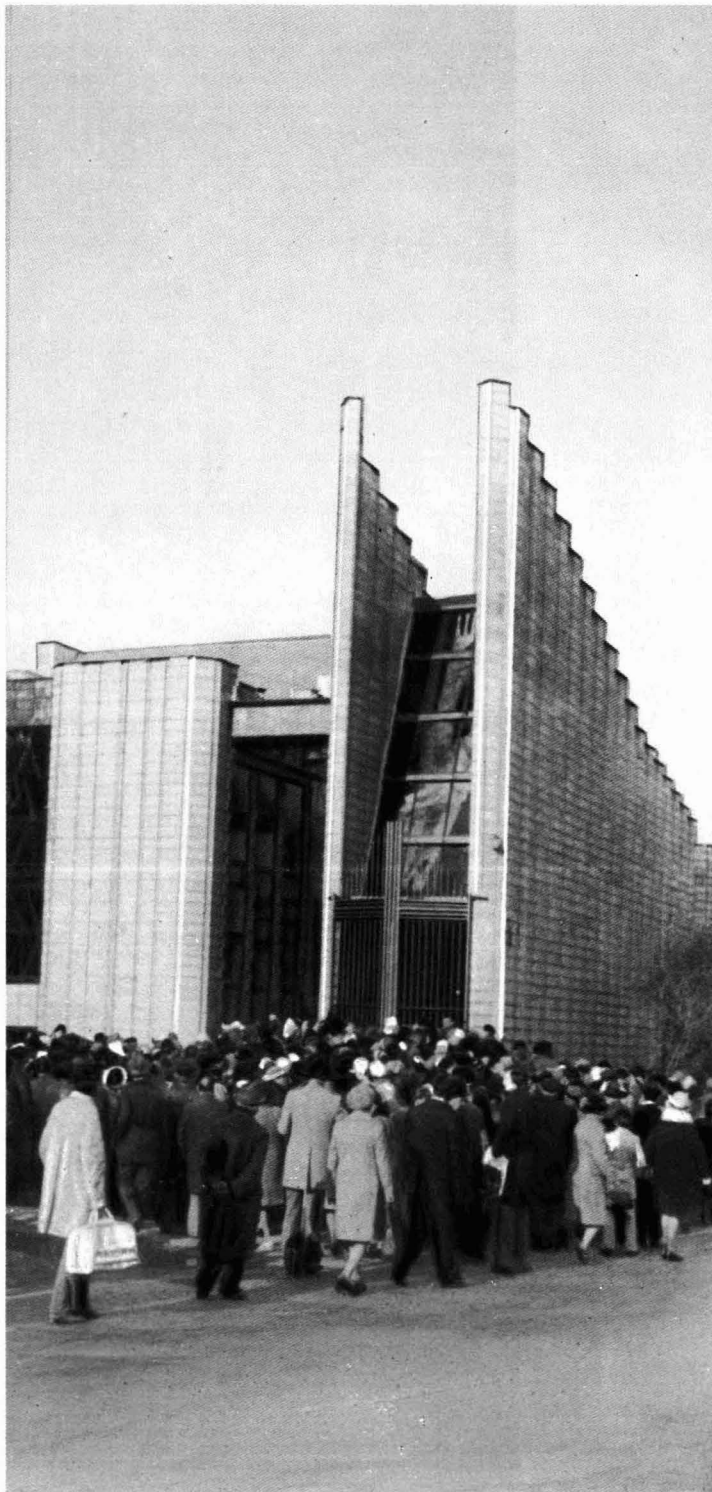
Halásztelek, templombelső

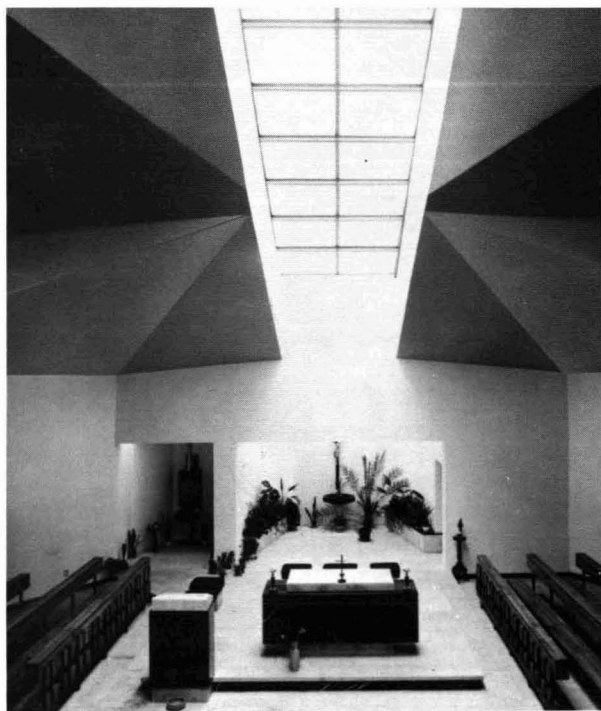
Halásztelek új temploma

Gyál új temploma

A farkasréti új templom

Gyál, templombelső

Ministránsfalalkozó Esztergomban Szent Adalbert ünnepe

O'Fiaich ír bíboros érsek Esztergomban a ministránsfalalkozón

likus bizottságát. Ennek elnökéül Hamvas Endre csanádi püspököt küldi ki. Ugyanakkor a püspöki konferencia a katolikus békemunkát egyházi keretbe, egy katolikus Opus Pacis-ba, katolikus békeműbe szervezi. Ennek elnöke Grósz József kalocsai érsek, tagjai a püspökök közül Hamvas Endre csanádi, Kovács Sándor szombathelyi, Papp Kálmán győri püspök, Endrey Mihály váci püspök, apostoli delegátus voltak.

1957-től kezdve az Opus Pacis és a katolikus papi békebizottság minden együttes ülésén Grósz József kalocsai érsek elnökölt. Ez a szokás mindmáig folytatódik, az együttes ülésen mindig a hierarchia rendszerint érsek vagy püspöktagja elnököl. Így a katolikus papok békemozgalma teljesen a hierarchia irányításával összhangban működik. Ezért a római Papi Kongregáció 1982. évi tilalma, amely a papoknak megtiltja, hogy olyan papi egyesületbe tartozzanak, amely elhomályosítja papi küldetésüket és az egyházi kapcsolatot a püspökeikkel megszakítja, nem vonatkozik a mi békemozgalmunkra. Ezt a nálunk tartózkodott Poggi érsek szóbelileg külön is megerősítette.

A magyar koronázási ékszereket átadó amerikai küldöttség egyházi tagjai
dr. Lékai László bíborosnál Esztergomban

*Bíboros úr,
szeretnénk felidézni azt a nyilatkozatot,
amit a Magyar Televízió „A hét” című műsorának adott
1982. október 17-én.*

(Az interjút dr. Halák László készítette.)

*Talán katolikus nézőinknek is újat jelent,
ha megmagyarázzuk, mit is jelent egy „ad limina”
látogatás, amelyet most fejezett be
a magyar püspöki kar Rómában.*

Szó szerint annyit jelent az „ad limina apostolorum”, hogy az apostoloknak, Róma két nagy apostolának, Szent Péternek és Szent Pálnak a küszöbénél, Péter apostol utódjának küszöbénél, a Vatikánban tett látogatás. Látogatásunk komoly számadás arról, hogy az elmúlt öt év alatt püspökeink mit tettek odahaza, egyházunknak és helyi egyházuknak az érdekében.

*A felszabadulás óta ez volt a második ilyen látogatás,
amikor a magyar megyéspüspökök Rómába látogattak.*

Az előzőt is Ön vezette?

*Miben látja az elmúlt öt év leglényegesebb változását,
amiről itt számot adtak?*

Először is a Magyarok Nagyasszonya Kápolnáján keresztül a magyar egyház látható otthonot kapott a világ-egyház főtemplomában, Szent Péter sírjának közvetlen közelségében. Egyúttal a benne levő tizenkilenc szent domborműve bemutatja, hogy a középkori magyar egyház milyen katolikus értékeket sugárzott ki egész Európa területére a maga szentjei révén; ugyanakkor milyen ki-

Felépült a budapesti Szent Anna plébánián
a mozgássérült és vak gyermekek otthona

váló egyéniségekkel gyarapodott a kontinens különböző országaiból. Ezek az ősi kapcsolatok elevenednek fel kölcsönös látogatásainkon keresztül. Így az elmúlt öt év alatt a magyar egyház távlatai erősen kitágultak a külföld felé.

Kádár János VI. Pál pápánál tett látogatása után pedig a magyar egyház élete befelé is teljesen új intézményekkel gyarapodott. A Budapesti Hittudományi Akadémia keretében megnyílt a levelező tagozat, amelynek 450 hallgatója 3 éven át egészen magas szinten sajátítja el a hittudomány értékeit. A lelkigyakorlatos ház máris áll. Ennek alapkövét Casaroli bíboros áldotta meg Szent Gellért jubileumi ünnepsége alkalmával. A jövő május elején kerül sor a megnyitására. A lelkigyakorlatokat jezsuita atyák vezetik, évente 1500 férfi és nő hallgató vesz részt ezeken.

A XXIII. János pápáról elnevezett Szeretetotthon 120 idősebb laikus testvérünknek, férfinak és nőnek biztosít vallásos környezetet öreg napjaira. Nemrégiben nyílt meg a vak és mozgássérült gyerekek otthona és napközije Budapesten, ami az első ilyen kezdeményezés Magyarországon, valamint a szellemileg sérült gyermekek intézete Ipolytölgyesen.

Casaroli bíboros, vatikáni államtitkár és Miklós Imre államtitkár,
az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke dr. Léka László bíborosnál

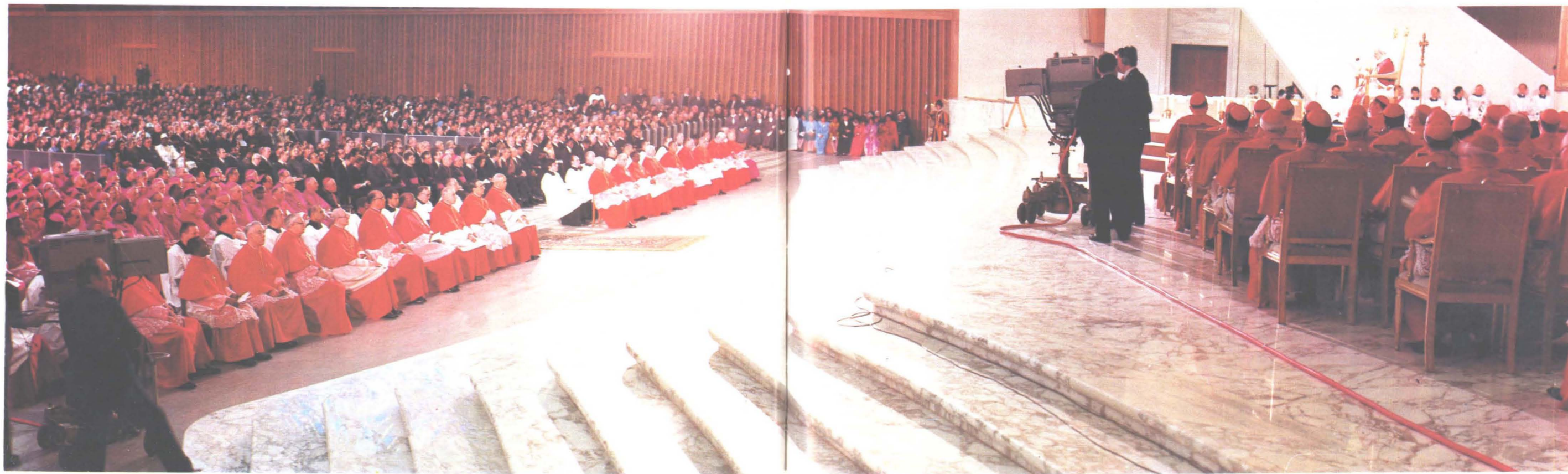
Glemp lengyel bíboros érsek látogatása Magyarországon 1983-ban

Dr. Lékai László bíboros VI. Pál pápánál 1974-ben,
a IV. püspöki szinódus után

Dr. Lékai László az új bíborosok társaságában VI. Pál pápa előtt,
a Vatikán általános kihallgatási termében

A magyar püspökök „ad limina” látogatása VI. Pál pápánál 1977-ben

II. János Pál pápa megválasztása után a magyar bíborossal beszélget

Dr. Lékai László bíboros II. János Pál pápa fogadásán 1978. október 18-án

A magyar püspökök az „ad limina” látogatás alkalmából
megajándékozzák II. János Pál pápát

II. János Pál pápa Croll bíborossal és dr. Lékai László bíborossal
a római Szent Péter téren tartott nyilvános fogadáson

*Azt hiszem, hogy az ilyen eredményekről tett beszámoló
tetszik Rómában is,
mégis felvetődik a kérdés,
hogy a világegyháznak viszonylag kevés olyan egysége van,
amelyik szocialista országokban működik ;
van-e ebből származóan valami ellentét
a nemzeti egyház és a világegyház között ?
Hogyan értékelte a Szentszék
a magyar egyház helyzetét, tevékenységét ?*

A pápa megérti a magyar egyház helyzetét, hiszen a magyar és a lengyel nép mindig barátsággal viseltetett egymás iránt. A pápa sose nézett ránk idegenkedve a speciális magyar viszonyok miatt, hiszen az ősi történelmi kapcsolatokból is látta a magyar nép értékét. Most is azt mondta nekem, milyen érdekes, hogy a magyar középkor mennyire tele van szöve vallásos és egyben nemzeti értékekkel, és ezekből mennyit ajándékoztak a magyarok Európának. A jelent is úgy értékelte, hogy nagyon sok olyan dolog van minálunk, aminek örülni lehet és aminek örülni kell. Ilyen az erős keresztény hagyomány népünk életében. Ilyen a Mária-tisztelet, amely mélyen gyökerezett a mi híveinkben. Vagyis a pápa sok olyan dolgot fedez fel nálunk, aminek mi is örülhetünk, de amin az ő atyai tekintete is örvendezhet.

És mi volt a gondja?

Az egyik gondja volt a bázisközösség. Ezekről szólt a Szentatya, és ő is azt mondta, hogy a mi aggodalmunk jogos egyes kisközösségek egyes nézeteivel szemben. Egy-

résről a Szentatya is értéknek tartja a fiatalságnak ezt a megmozdulását, bekapcsolódását az egyház életébe. Mi is annak tartjuk. Én is részt veszek azoknak a kisközösségeknek ünnepein, amelyek ragaszkodnak a hierarchiához, az egyház tanításához és becsülik az egyház vezetőit. Együtt misézem papjaikkal, mert látom, hogy a magyar katolikus egységen dolgoznak. Másrészről azonban vannak olyan kisközösségek, amelyek idáig még nem értek el. Őket is szeretnénk visszahozni a magyar egyházi közösségbe. De csak akkor, ha elismerik a hierarchia irányító hatalmát, irányító jóakarátát, engedelmeskednek a hierarchia elképzeléseinek és az egyház tanító hivatalát is respektálják. Mi azt várjuk, hogy ezeket a lépéseket megtegyék felénk, hogy a helyi egyházba is bekapcsolódjanak, a magyar egyházba és azon keresztül a nagy, katolikus világegyházba. Otthon legyenek, ne kívül, ne távol tőlünk.

Ezzel a törekvésünkkel a pápa is teljesen egyetértett. Azután nagy aggodalommal tölti el a családok helyzete. A mai magyar családokban erőteljesen lábra kapott az egyke. Még mindig gyakori az abortusz. Mintha a család belseje kezdene kisebesedni és elmérgesedni. Ez bántja, aggasztja a pápát.

Nagy problémának tartja a hitoktatást az ifjúság körében, de általában a hívek körében is. Mindannyiunkat kért, hogy ezt a problémát oldjuk meg.

Elmondta a Szentséges Atya, imádkozik azért, hogy akik szerzetesi hivatást éreznek lelkükben, ennek a hivatásnak eleget is tehessenek. Viszont nagy örömei közé tartozik az, hogy nekünk jó papjaink vannak, akik lelkükön, szí-

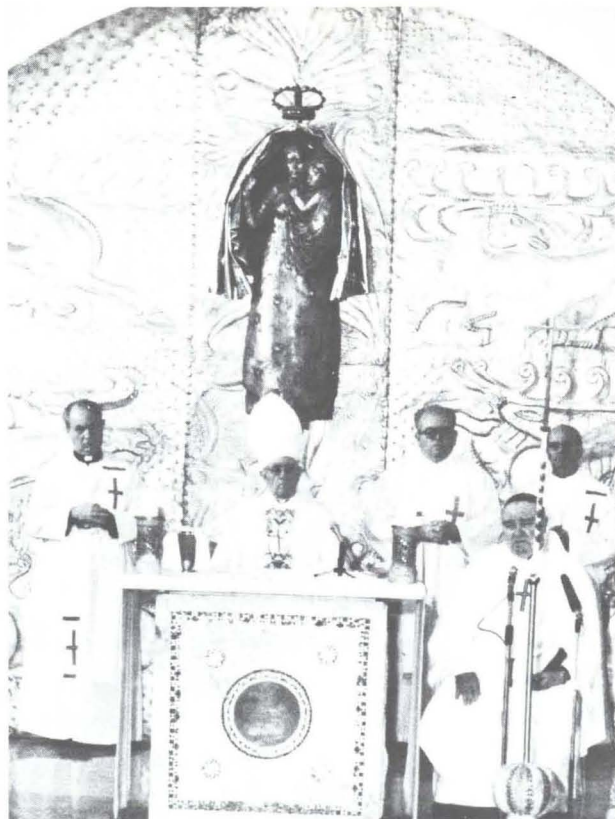
vükön viselik a hívek sorsát, és a nap hevét is eltűrik azért, hogy a hívek szolgálatára legyenek. Főképpen örömmel emelte ki a Szentatya az idős papokról való gondoskodásunkat.

*

*A római magyar kápolna felavatásának
második évfordulóján Cserháti püspök úr azt mondta,
hogy a kápolna a világ valamennyi magyarjának
a találkozóhelye.*

Ez is volt egyik szándékunk. Legyen egy olyan hely, ahol a világ minden magyarja testvérileg tudjon találkozni. Nekünk kell megindítani egymás lelkében azt a folyamatot, hogy mi nemcsak a Nagyboldogasszony gyermekeinek, hanem egymást testvéreknek is felismertük, nem veszünk el, hanem egymással kibékülő testvéreknek!

Ezt a közeledést segíti elő Szent István szobra is a magyar kápolnában. Életének utolsó szakaszában látjuk őt, amikor életműve majdnem összeomlott, mert fiát, Szent Imrét, akit utódjának akart és teljesen a saját katolikus világában nevelt föl, a váratlan erdei szerencsétlenség kiragadta az életből. Amikor ráeszmélt, hogy az általa megszervezett és megerősödött ország és egységes kereszténység milyen veszélybe kerül, nem talált más megoldást mint azt, hogy országát és koronáját Szűz Máriának ajánlja, így népe és országa sorsát a Magyarok Nagyasszonyára bízta. Ez Szent István szobrának tulajdonképpen mondanivalója. Ha ez az életmű nem is fejeződhetett be úgy, ahogy ő elgondolta, mégis nagy érték volt

Dr. Cserhádi József pécsi püspök összegezi az „ad limina” látogatás tapasztalatait a római Magyarok Nagyasszonya Kápolnában

II. János Pál pápa a római Magyarok Nagyasszonya Kápolna felszentelésén

és nagy érték a mi számunkra is, mert Szent István nyitott szemmel, tisztán látta az akkori Magyarországot, az akkori Európát. Ezért a pápától, II. Szilvesztertől kért koronát és e döntésével az országot a keresztény népek közösségébe vitte, egyszersmind Európának is komoly politikai tényezőjévé tette. Szent István nagyon is világosan tudta áttekinteni Európának és benne a magyarságnak a helyzetét.

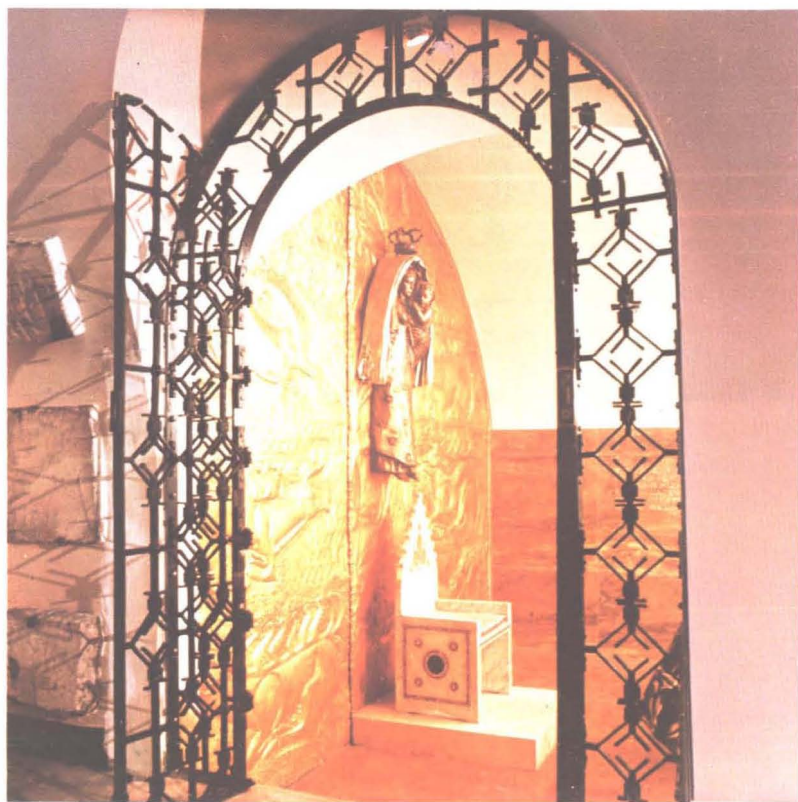
Ezt akartam én ott kifejezésre juttatni, hogy nekünk is, a mai Magyarországnak is nyitott szemmel kell néznünk Európa minden részére, minden értékére, de azon túl is, oda, ahol csak vannak, mert széles e világon mindenütt vannak magyarjaink. Önmaguk és Magyarország számára szép megbecsülést értek el tudásukkal. Célom mindenütt meglátni ezeket a magyar értékeket és bevonni őket a honi magyarság tudatának körébe. Az itthoni magyarság becsülje a külhoniakat, de a külhoniak is ismerjék el az itthoni magyarság nagy alkotásait. Ezt az európai és magyar gondolatot rejti magában voltaképpen a római Magyarok Nagyasszonya Kápolna, s benne Szent István szobra.

Mi természetesen más módon is megpróbáltuk ezeket a kapcsolatokat kiépíteni. Azért mentem el Amerikába is, amikor a philadelphiai Eucharisztikus Kongresszusra meghívtak, mert az út nagyszerű alkalmat nyújtott arra, hogy mint magyar bíboros végiglátogassam azokat a magyar településeket, ahova rövid tartózkodási időm alatt elérhettem. Valahányszor valami nagyobb ünnepség van, mint például a római kápolna felavatása volt, minden külföldön élő magyar lelkésznek, magyar papnak küldök meghívót, saját kezű aláírással. Hát, a kápolnaszente-

lési meghívásra nem mindenki reagált olyan örömmel, mint amilyen örömmel hívtam, mégis újra és újra hívjuk őket, bízva a meggyőzés, a szeretet erejében. Tapintattal, a lelki lehetőségeket kihasználva próbáljuk velük az eddig elért fejlődést és a kibontakozás lehetséges útját megértetni, mert más módot erre nem tartok célravezetőnek. Itt is nagyon hosszú, áldozatos utat kell türelmesen végigjárni. A magyar egyház benne van a világegyházban, tőle kapja az erejét, a belső kegyelmi löktetését és ezt továbbadja más népnek, más nemzeteknek is. Ezt lehetett megrendülni átélni ott, a Szent Péter téren, de még inkább a bensőséges hangulatú pápai kihallgatáson, amikor együtt beszéltük meg a magyar egyház mai helyzetét: mit lehet javítani, mi az örömdetes benne, milyen kívánságokat kell még megvalósítani.

Magyar zarándokok a Vatikánban

Képek a Magyarok Nagyasszonya Kápolnából

II. János Pál pápa fogadja Miklós Imrét,
az Állami Egyházügyi Hivatal elnökét

A pápa átveszi a magyar zarándokok ajándékát,
Szász Endre festőművész Boldog Hedviget ábrázoló égetett kerámia képét.

A pápa magyarul elmondott üdvözlése:
„Építsétek a magyar egyház egységét szeretetben.
A Magyarok Nagyasszonya oltalmába ajánlom hazátokat.”

A Szent Jobb a budapesti bazilikában Szent István király és az Alkotmány ünnepén

An excerpt from the profile film on Dr. László Lékai, cardinal primate, archbishop of Esztergom, broadcast by Hungarian TV on May 18, 1983

- When casting a retrospective glance at the ranks of archbishops, primates, and cardinals of Esztergom I find more than one point of similarity in their lives and mine. Thus for example I hold in great affection the Paulite Frater Georgius, i.e. George Martinuzzi. His fate warns us that we should take steps that can be understood by all the parties concerned: the state, the Church, the people, and even perhaps by Hungarians living abroad. This task is not to be belittled.
- In the relationship between the state and the Church in Hungary there exists an equilibrium the like of which cannot be found in every country. And this equilibrium is fundamentally based on each and every family having enough bread to eat and heated rooms in winter. Neither the aged nor the young shiver with cold. But where do good Hungarian bread and fuel to make rooms warm come from? From devout Catholic bakers, miners and irreligious ones. Yet Catholic bakers have never wanted to bake bread only for Catholic believers, nor have irreligious bakers wanted their bread to be eaten only by nonbelievers.
- Catholics contribute just as much to the creation of public good as people of other conceptions of the world. The Church has expressed several times, with Pope John XXIII and his successors laying special stress on it, that we may co-operate without reservation even with those professing different or opposing views when it comes to doing something in the interest of public good, since its creation is a target that justifiably invites joining our forces. This was the resolution of the Second Council of Vatican as well.
- Freedom of religion is a constitutional right in this country. It is, however, realized diversely, dependent on the various levels. Understanding is exemplary on the highest level, where the hierarchies are partners to the talks. On the lowermost level there may occur conflicts.
- As early as during the Second Council of Vatican the Church thoroughly expounded its view on peace, later published in a

special document of the Council, its first line beginning with "Gaudium et spes" ("Joy and hope"), which essentially elucidates the idea and meaning of peace. What is peace? It was aimed at giving an answer to that question, first of all on the plane of intellect. Peace is not simply the absence of war. It is not a sheer balance of opposing forces. In the opinion of the Council, peace is the creation of justice. Peace is the fruit of an order visualized for society by its founder, God. Peace is never stagnant. It must always be worked for through permanent collaboration, and created again and again through new efforts.

– The Hungarian Church is part of the oecumenical Church, draws from it strength and pulsation of inner piety, and passes them on to other peoples and nations. This moving sensation was manifest there in Saint Peter's Square, and even more so during the papal audience of intimate atmosphere, where we discussed the present state of the Hungarian Church: things needing improvement, what gives cause to joy, what wishes there still are to be made to come true.

La televisione ungherese il 18 maggio 1983 ha mandato in onda un programma sul Cardinale László Lékaí, Primate d'Ungheria

con sede a Esztergom.

Stralci dell'intervista:

– Se guardo indietro alla serie di vescovi, primate, cardinali che si sono succeduti a Esztergom, non sempre trovo nella loro vita dei tratti che assomiglino alla mia. Con particolare affetto mi viene in mente György Fráter, cioè György Martinuzzi dell'ordine dei paolini (un ordine ungherese n. d. t.). La sua vita ci indica in che modo dobbiamo fare i passi in modo tale da essere capiti sia dallo stato, che dalla chiesa, dal popolo e semmai anche dai nostri ungheresi all'estero. E questo intento non è così semplice.

– Nel rapporto tra chiesa e stato qui in Ungheria c'è un equilibrio tale che non sempre può essere trovato in tutti gli altri paesi. Questo equilibrio si basa essenzialmente sul fatto che in ogni famiglia c'è pane a sufficienza e d'inverno si può disporre di una camera riscaldata. Non tremano di freddo nè i vecchi nè i bambini. Questo buon pane ungherese e questo combustibile chi glielo assicura? I fornai cattolici e i fornai non credenti! Ma i fornai cattolici non hanno certo l'intento di fare il pane solo per i cattolici così come i non credenti non vogliono che il loro pane vada a finire nella tavola dei non credenti soltanto.

– Il cattolico collabora al bene comune come ogni altro di altre ideologie. La chiesa più volte ha ribadito, da Giovanni XXIII ai suoi successori in modo particolare, che per tutto ciò che concerne il bene comune bisogna collaborare non solo con chi ha altre concezioni ma anche con chi ha concezioni contrarie. Perchè per ottenere questo scopo noi possiamo unificare le nostre forze. Questa è la concezione del Concilio Vaticano II.

– Le leggi ungheresi prevedono la libertà di religione. Evidentemente questo si realizza in modi e livelli diversi. Ai livelli più alti, dove la gerarchia tratta con la gerarchia, la comprensione è grandissima.

Nei livelli più bassi è facile incorrere in qualche equivoco.

– La chiesa già durante il Concilio Vaticano II ha espresso il suo preciso punto di vista sulla pace. Ne parla uno speciale documento,

la »Gaudium et spes« che praticamente sviluppa il concetto di pace e i suoi significati. Che cos'è la pace? A questo vuole trovare una risposta innanzitutto a livello intellettuale. La pace non è semplicemente la mancanza di guerra. Non è soltanto uno stato di equilibrio di forze contrarie. La pace, secondo il Concilio è l'opera della giustizia. La pace è frutto di quell'ordine che il Creatore, Dio, ha pensato per la società. La pace non è mai del tutto compiuta. Bisogna lavorare per questa con costante impegno. Bisogna creare sempre nuovi nuovi sforzi.

– La chiesa ungherese è nella chiesa universale. Da essa trae la sua forza, l'intimo impulso della grazia e lo trasmette ad altri popoli, ad altre nazioni. E ciò si è potuto sperimentare con commozione lì a piazza San Pietro, e ancor meglio nell'udienza col papa che aveva un tono di confidenzialità. Abbiamo insieme parlato della situazione attuale della chiesa ungherese, di ciò che si può correggere, cosa c'è di lieto in lei, quali attese dobbiamo ancora realizzare.

Im Ungarischen Fernsehen wurde am 18. Mai 1983 ein Porträtfilm über den Erzbischof zu Esztergom, Primas-Kardinal dr. László Lékai vorgeführt.

Einige Einzelheiten des Interviews:

- Wenn ich auf die lange Reihe der Erzbischöfe zu Esztergom, Primaten, Kardinäle zurückblicke, finde ich in ihrem Leben zahlreiche Gegebenheiten, die denen meines Lebens ähnlich sind. So denke ich mit einer besonders warmen Gesinnung an den Pauliner Frater György, d. h., Georg Martinuzzi. Sein Schicksal vermahnt uns, solche Schritte zu tun, die allseitig, d. h., für den Staat, für die Kirchlichen, sowie für das Volk, sogar vielleicht auch für die im Ausland lebenden Ungarn begreiflich sind; eine Anforderung, deren Erfüllung gar nicht einfach ist.
- In den Beziehungen zwischen Staat und Kirche ist bei uns, in Ungarn, ein Gleichgewicht vorhanden, welches nicht in allen Ländern aufzufinden ist. Und dieses Gleichgewicht beruht auf der Tatsache, daß am Tische einer jeden Familie genügend Brot liegt und ihnen im Winter warme Zimmer zur Verfügung stehen; weder die Alten, noch die Kinder vor Kälte zittern müssen. Aber wer hat dieses gute ungarische Brot und das Heizmaterial der warmen Zimmer gesichert? Es waren die katholischen Bäcker und die ungläubigen Bäcker, bzw. die katholischen und ungläubigen Bergleute. Jedoch wollten weder die katholischen Bäcker ein gesondertes Brot für die katholischen Gläubigen backen, noch wollten die ungläubigen Bäcker das von ihnen gebackte Brot nur auf dem Tische von Ungläubigen sehen.
- Die katholischen Leute wirken in der Erschaffung des Allgemeinwohles ebenso mit, wie die Leute anderer Weltanschauung. Die Kirche hat öfters zum Ausdruck gebracht und Johann XXIII. sowie seine Nachfolger haben besonders betont, daß für das Allgemeinwohl eine Zusammenarbeit mit Leuten anderer Auffassung, entgegengesetzter Weltanschauung völlig möglich sei; um das Gemeinwohl zu erzielen, können wir alle unsere Kräfte vereinen. Auch das II. Vatikaner Konzil ist derselben Meinung gewesen.
- Die Gesetze von Ungarn sichern die Bekenntnisfreiheit. Diese aber verwirklicht sich an jeder Stufe unterschiedlich. An der höchsten Stufe, wo Hierarchie mit Hierarchie unterhandelt, gibt es ein breites

Verständnis, an niedrigeren Stufen können jedoch Meinungsunterschiede vorkommen.

– Die Kirche hat ihre Meinung hinsichtlich des Friedens schon in der Zeit des II. Vatikaner Konzils dargelegt. Über diese Frage gibt es ein besonderes synodales Dokument, bekannt als "Gaudium et spes", d. h., "Freude und Hoffnung", welches eigentlich den Gedanken und den Sinn des Friedens erörtert. Was ist eigentlich Frieden? Das Dokument wollte diese Frage beantworten, an erster Stelle in intellektueller Hinsicht. Frieden meint nicht einfach, daß es kein Krieg wütet; er ist nicht nur ein Gleichgewichtsstand der gegenteiligen Kräfte. Laut der Stellungnahme des Konzils ist der Frieden das Werk der Gerechtigkeit. Frieden ist eine Frucht der Ordnung, die für die Gesellschaft Gott selbst, Schaffer des Letzteren sich vorgestellt hat. Frieden ist niemals fertig; wir müssen für ihn mit vereinten Kräften ständig arbeiten, und ihn durch erneuerte Anstrengung immer und immer neuschaffen.

– Die Ungarische Nationalkirche gehört zur Weltkirche und erhält von dieser ihre Kräfte, ihr inneres Pulsieren der Gnade, welches sie anderen Völkern und Nationen weitergibt. Das konnte man dort, am Hl. Peter Platz erschüttert, und in einer noch intensiver Weise während der verinnigten Papstaudienz beleben, wo die heutige Situation der Ungarischen Kirche besprochen worden ist: was sollte verbessert werden, was sei erfreulich, welche Wünsche noch zu erfüllen wären.

A film forgatókönyvét írta:
BOHÓ RÓBERT ÉS DR. HALÁK LÁSZLÓ

Szerkesztő:
DR. HALÁK LÁSZLÓ

Riporter:
LINTNER SÁNDOR

Operatőr:
SZILÁGYI VIRGIL

Rendező:
BOHÓ RÓBERT

Szakértők:
† DR. BARTL LŐRINC kanonok
HORVÁTH MIKLÓS kanonok
GÖLÖNCSÉR JÓZSEF

A felvételeket
ERDÉLYI ZSUZSANNA, KERESZTES SZILÁRD,
LERNER JÁNOS, LINTNER SÁNDOR,
MUDRÁK ATTILA (Esztergomi Keresztény Múzeum),
SRANKÓ GÉZA és az MTI Fotó
bocsátotta rendelkezésre

A könyvet tervezte:
KIRÁLY ILDIKÓ és SZABÓ GYÖRGY ISTVÁN

KÖZGAZDASÁGI ÉS JOGI KÖNYVKIADÓ
A KIADÁSÉRT FELEL: DALOS VILMOS IGAZGATÓ
ZRÍNYI NYOMDA BUDAPEST, (84.1280/1)
FELELŐS VEZETŐ: VÁGÓ SÁNDORNÉ VEZÉRIGAZGATÓ
K · 5157 · BUDAPEST. 1984
FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. MAJOR KLÁRA
MŰSZAKI VEZETŐ: DR. MARTONNÉ VÁGÓ MAGDOLNA
TERJEDELEM: 9,6 (A/5) ÍV

Hibaigazító

Az első kép szövege helyesen:

Az esztergomi bazilika belső tere, a szembe miséző oltárral

74. old., felső kép szövege helyesen:

I. János Pál pápa megválasztása után a magyar bíborossal beszélget

